„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком, недељом, на цел табаку, а утоп низом на по табака

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 11. У Новом Саду у петак 21. јануара (2. фебруара) 1883. ГОДИНА XVIII.

СРБИ ТРОЈЕДНИЦЕ ПРЕМА ДРЖАВОПРАВНОМ ПИТАЊУ.

У своме чланку „Крајишки Срби и програм српске самосталне странке“, штампаном у прошлом броју овога листа бацили смо неке мисли о одношају Срба у Троједној Краљевини према државоправном питању. Но пошто нам оквир тога чланка није допуштао да ту ствар опширније изложимо, то ћемо сада овде о томе питању подробније да проговоримо.

Рекли смо, да „тежина програма румске конференције лежи у томе, да ће српски заступници све донде бити равнодушни према општим питањима земаљским, док се земаљско заступство не покаже наклоњено, да праведне жеље и захтеве Срба задовољи.“

Но како поједине политичне странке морају и државоправном погледу неко становиште заузимати, и како су Срби пре тога свагда за проширење автономије земаљске били, то смо рекли, да се ипак „румска конференција у програму своме и за ово у нечем постарала,“ што Срби, искупљени на тој конференцији не хтедоше изрично рећи „да су према државоправном питању земље индиферентни,“ шта више у последњој — шестој — тачци свога програма они су изрично проширење автономије и нагласили.

Овај поступак румске конференције ми потпуно одобравамо, и кад смо у споменутом пређашњем чланку нагласили, да нам је после, кад жеље и захтеви Срба у Троједној Краљевини једном задовољени буду, све једно, оће ли се Срби посланици — разуме се они, који се у то доба на сабору Троједне Краљевине као такви затекли буду — по своме убеђењу о државоправном одношају земље по постојећим политичним странкама разделити, или ће се онда макар сви заједно владиној страници придружити, ако би ова питање ревизије „нагоде“ покренула. Ми смо баш нарочито рекли: „нека владина странка покрене питање ревизије „нагоде“ — ми не би имали ништа противно, ако би се онда и цела самостална српска странка тамо прикључила.“ Тим нисмо мислили да Срби по своме задовољењу безусловно владиној странци приступе, него само за случај, ако и владина странка прими у свој програм „проширење земаљске автономије.“ Ово смо рекли полазећи са становишта програма српске самосталне странке, и што сами делимо то мњење: да шира земаљска автономија не може никако шкодити српској народности, у опште српским интересима у Троједној Краљевини.

Повода за ово дали су нам они многи српски јавни и приватни гласови, који, озлојеђени шовинистичким поступком Велико-Хрвата, не марише више ни за државно право земље, већ у свези са владом и погледом на Будапешту, где је овај раздор и расцеп међу Србима и Хрватима добро дошао био, мислише у наслону на Мађаре наћи помоћи противу навале велико-Хрвата. Што шира аутономија земаљска значила је у очима многих Срба то исто што и потпомагање ширења шовинистичке струје велико-хрватске.

Ми умемо уважити и уважавамо побуде, које су код Срба споменуто огорчење изазвати могле, али не можемо правдати то, да се у томе огорчењу тако далеко иде, да би се смело и помислити на потискивање онога темеља, на коме Троједна Краљевина — та заједничка домовина Срба и Хрвата — почива.

Погрешно је схватање свакојако, да би што тешња свеза са Мађарима српским становницима Троједне Краљевине какве нарочите користи донети морала.

Докле год буде постојала распра између Срба и Хрвата, и докле се год они буду отимали за алијансију и интервенцију трећега, свагда ће овај трећи из тога савеза највише користи извући. Под оваквим околностима патио би прво и прво интерес целокупне земље, а где целина као таква не може да успева и напредује, ту не може бити велика беријета ни за њене поједине чланове, за становнике земаљске, па звали се ови Срби или Хрвати.

Не може се ни то из вида испустити, да је данашњи земаљски и званични језик Троједне Краљевине, српски језик, који се истина тамо латинском писменицом пише, и који Хрвати својим језиком крсте и називају. И факт је, да се данас у Троједној Краљевини поред свега тога, што ћирилица нема к званичноме столу приступа, и што Хрвати тај званични језик хрватским називају, Срби ипак пред судовима и другим земаљским властима својим српским језиком служе. И ма се Хрвати како усијаним уображењем свога Велико-Хрватватства заносили, — ова се околност не би по Србе нигда изменула. Но како би изгледала ствар сасвим друкчије, кад би н. пр. уплив Мађара у Троједној Краљевини толико ојачао, да би се код неких земаљских власти — као што таквих покушаја код жељезница и порезних звања већ имаде — мађарски језик као званичан заводити почео. Срби у Троједној Краљевини треба само да сравне свој положај са Србима у Угарској у томе погледу, па је закључак одмах готов: како треба да се владају и шта да чине.

Алијансија са трећим, коме самосталност земаљска не иде у прилог, па још кад је овај трећи јачи и силнији, врло је опасна за слабијег савезника, јер је овај непрестано у томе положају, да мора попуштати. А то би, и ништа друго, морала бити политика Срба у погледу државоправнога питања. А политика попуштања је врло опасна политика, јер попуштање нема мере ни границе. Оно може да одведе и заведе чак ономе, куда се није ни мислило поћи. Или како би изгледали и сами Срби у Троједној Краљевини, кад би се полаганим попуштањем дотерало напослетку дотле, да би једнога лепог дана и ове данашње мајушне самосталности Троједне Краљевине нестало и на место земаља Хрватске и Славоније наједанпут угарске жупаније ускрсле, или бар ако би то било у једном делу земље — у Славонији — као што је то заиста и било пре г. 1848.?

Што је Троједна Краљевина самосталнија и независнија од страних елемената, тим је она већма упућена на сопствену снагу, на своје рођене држављане, на све народносне и вероисповедне елементе, који сачињавају њено становништво.

Па нека би и сами Велико-Хрвати — то је наше уверење — дошли на владу, и они би морали заграбити у онај живи извор, од куда једино могу за себе снагу поцрпети, т. ј. морали би тражити потпоре и наслона у народима, који земаљско становништво сачињавају. Не буду ли хтели то чинити, они ће изазвати незадовољство и усљед овога борбу у земљи, која би их приморала, да ван земље себи савезнике траже, а тиме би поткопали земаљску самосталност, подсекли би ону грану, на којој сами седе.

Ову данашњу претерану занесеност у Хрвата не можемо сматрати као нормално, здраво стање. То је социјални пароксизам (трзавица), која мора једном, и то можда скоро престати. Абнормално је стање увек тек тренутни појав. А да се један организам може развијати и напредовати, нужно је да све функције буду нормалне. Ми претпостављамо, да код правих Хрвата свију странака имаде заиста патриотизма, и да им је озбиљно стало до напретка земље. А ако то стоји, онда је сигурна ствар да ће они на послетку знати напипати сва она средства, којима се напредак и развитак земље постизава, и која не само у гарантовању личне слободе, него и у задовољењу народносних и конфесионалних индивидуалности лежи.

У проширеној земаљској аутономији Троједне Краљевине не може за Србе ни под којим околностима никаква нова штета понићи, — у суженој пак врло лако, и скоро вероватно.

За данас је дабогме ово за Србе истина питање другога реда, али смо ми при својој публицистичној дужности сматрали за дужност да и у овоме погледу своје становиште обележимо, јер ће може бити нужно бити, — ако се по мишљењу многих жеље Срба скоро испуне — да Срби поглавито они из Крајине, и о овом питању што пре на чисто буду.

А данас се све наше жеље усредотачавају у тој једној жељи: да све Србе заступнике на загребачком сабору видимо у клубу српске самосталне странке, од куда ће за признање имена и писмена српског, за признање црквене аутономије и за признање вероисповедне школе удруженом снагом, а сасвим слободни без икакве притеге на једну или другу страну на браник ступити моћи, како би касније и према државоправном питању без сваког преокуповања слободан положај заузети могли.

У то име желимо им срећан успех!

Нови Сад, 20. јануара.

— Стара „Преса“ доноси из Будим-Пеште одвећ ситним словима наштампан брзојав, који јавља, да је „синодски операт“, т. ј. „елаборат карловачког владичанског синода“ тамо приспео и да је предан г. министру за богоштовље и јавну наставу, да овај о њему свој извештај поднесе.

Не знамо, колико је истине у овој вести, јер из сићушних слова, којима је стара „Преса“ штампа, изгледа, као да и она одвећ велику важност на ову вест или бар на поузданост њезину не полаже. Ако би при свему томе та вест ипак истинита била, онда би се иста једва друкчије разјаснити могла, него да је влада првобитни „операт“, односно захтеве, које је клерикално-реакцијонарска клика у њему високој влади поднела, означила као немогуће, па „операт“ тај Авћелићу, или онима, који су јој га поднели, вратила с тим натраг, да према постојећем закону и постојећим законским уредбама нов операт поднесу. Овако би се бар по познатом одговору г. министра-председника Тисе о овој вести судити морало, по-

---

ЛИСТАК.

НАШ ЈЕДИНАЦ,

ДОКТОР БОГОСЛОВИЈЕ.

Свак у овостраном Српству зна кога мислим, свак зна о коме хоћу да говорим: та славу његову трубе већ одавна на сва уста братија му по Христу и нехристу; говоре нам о његовом „редком“ дару, изванредном знању и учености.

И Он је, заиста, јединствен у целом Српству! Њему пара нема просто већ за то, а може бити и само за то, што — више доктора богословије у нас нема!

Да велике туге и жалости, а још веће бруке и срамоте — помислиће многи од читалаца — за народну странку, ако једном тај дан на њу нападне. Ко ће да одбрани сироту странку нашу, кад тај делија засуче рукаве од мантије, те мане будзованом знања, који је толико година у Кијеву ковао, и који, као што му братија веле, већ спремљен виси за јадне главе наше! Тешко ли си га нама, а особито сада, кад је нашој странци — десна рука малаксала!

Ал' ја се за то ипак не бојим тог новог голијата; уздам се ја у „здрав разум“ нашег малог Давида, нашег народа. Тешко голијату, кад тај Давид једном изгуби стрљење, сагне се и дигне камен „научне критике“, те груне у чело тога филистра, то шупље страшило школастичне надримудрости! Биће тада плач и „риданије“ у Сиону.

* * *

И заиста наш доктор богословије већ је и у новинама огласио две позамашне књиге, бар по цени судећи, једну на српском, а другу, за изображенији свет, на немачком језику. Чисто се у напред радујем, како ће се Швабе једити кад виде, каквог и ми наученог богослова имамо; како ће нам завидити на том „богомудром светилу цркве наше“! — Али нека, нек' се и они већ један пут једу живи!....

А да не бисмо оседили, чекајући горње производе узвишена и научно дисциплинисана ума његова, управио је наш доктор једну „посланицу народно-либералној странци.“

То су вам „остриге“ пре ручка. Господин доктор мора да је „гурман“, па зна, да то прави апетит, и тако мисли, да ћемо после ове посланице лакше и слађе прогутати знанствене „опусе“ његове.

Прогутати може бити; али да ће их, после ових острига, стомак нашега народа и сварити — врло сумњам!

* * *

И та је „посланица“ ето повод, да се мало и ја позабавим, не са посланицом тог „духовитог црквеног научењака и књижевника“, него са млого интересантнијом темом, са господином богословије доктором Емилијаном племенитим Радићем, протосинђелом — самим.

Па што је најсмешније у тој целој ствари, ја господина племића (варијације ради употребљаваћу, да не морим читаоце, све титуле му редом) лично и не познајем. Нисам му видио ни фотографије на столу „даме“ које, нити слике у којим илустрованим новинама, нити карикатуре у ком шаљивом листу. А будући да је још млад, те се још није тако силно прославио, да му на великој пијаци карловачкој, преко пута од патријаршије, споменик дигну при живој глави његовој, и то како прети песницом Новоме Саду, — то га, на своју велику жалост, не могох посматрати нити одararског мрамора изрезаног, нити у тучу ливеног.

Али господин протосинђел нека тога не жали! Галантан сам ја човек; и машта моја, било то у фотографији, било у слици, било у кипу — дивног ми га пред очи чара; не верујем, да не би дао г. протосинђел своју сушту суштину за машту моју!

* * *

Шта велите, ви сретни људи и још сретније жене, које га познајете?

Је ли танак и висок, и краси л' га лепо мантија црна? Је ли хода смерна, па ипак поносита, као што главару цркве престоји? Је ли чела ведра и висока, на којем небески мир почива? Очију благих, из којих хришћанска љубав сјаје? Тече ли му са усана мед утехе благе?.... Једном речи, приближује л' се он оном идеалу од свештеника тако дивно описаног у „Ченгић-аги“ — наравно у млого млађем издању — или не?.... Да није он — наопако!.... Ал' не одговарајте ми ништа, молим вас.

Оставите ми машту моју; а ја вам га ево поклањам целог, живог, био какав му драго!... На част вам!

* * *

А и од „посланице“ прочитао сам у лајбжурналу његову само предговор, те се тако морам на тај ограничити. Јесте, само сам предговор читао, и ако ко мисли, да је то дрско од мене што пишем на основу тога о „такославном мужу“, то се позивам на оног државника — истина не либералца — који је рекао: „Дајте ми само седам речи ма од кога написаних, па ћу знати писца окривити и на смрт осудити“. Кад је тај државник на основу неколико речи либералце на смрт знао осудити, за што ја — на основу стотине и стотине речи тог дугот предговора — не бих смео изрећи и о реакционару моју пресуду, која није ни смртна.

А ако би се ко чудио, што ја читам „Српски Народ“, то га упућујем на ону малу причу хебелову, у којој се приповеда, како су неког врло финог и учтивог човека запитали, где се он томе углађеном понашању научио? Он им одговори: „Међу самим грубијанима и неотесаним људима; мотрио сам их, те сам увек противно радио ономе, што они чинише.“

Тако, видите, одговорио бих и ја, кад би ме ко год запитао шта да ради, да буде и остане добар родољуб? Читајте „Српски Народ“ — те не верујте оно што тврди — и не радите оно што светује!!

А, гле, и предговор ваше посланице, господине докторе, тамо је угледао света.

* * *

Roma locuta est! (Рим је проговорио!) Прочитао сам — предговор ваше „епохалне“ посланице, господине докторе; и кад га прочитах, шта мислите, да ми паде на памет?

Е да ли то, како сте Ви уништили, закопали, тешком плочом ваших аргумената покрили народно-либералну странку, написавши јој на крст: „Овде лежи мртва либерална странка, за њу више васкрса нема!?“ — Или, мислите,

чем је г. министар-председник у свом одговору потврдио, да је „синодски операт“ већ у оно доба поднесен био, а уједно је нашим посланицима обећао, да ће се при оцени његовој законитог поступка придржавати. Међутим идемо, да видимо.

— Кад смо саопштили вест бечко-пештанских листова, да је уредник „Српског Листа“ у Задру са неколицином тамошњих Срба затворен, токорсе што су држали част у спомен познатом атентатору Оберданку, — ми смо одмах изразили сумњу у истинитост њену, саопштивши је с највећом резервом. Радујемо се, што се наша сумња обистинила. „Срп. Л.“ од 11. о. м. доноси на челу листа изјаву уредништва о том предме у, која гласи:

„У неке полузваничне новине у Бечу и Пешти турена је из Задра вест, да су уредник нашег листа и још неколицина овдашњих Срба били уапшени. Јављамо нашим пријатељима, да је ова вест са свим измишљена, јер ни уредник нит ико други у Задру није био затворен, поводом тобожњег неког догађаја, с којим се горња вест у свезу ставља“.

— Све пештанске новине доносе брзојав из Тамешвара, који саопштава од нас већ донесену вест, да ће владика Бранкоњић бити премештен у Н. Сад, а владика Петровић у Тамишвар. Не знамо, је ли ово репродукција наше вести, или каква операција, која би наговештавала, да Анђелић хоће своју самовољу и на својим друговима у Христу да окуша.

Изборно кретање у Крајини.

— У данашњем листу доносимо програм самосталне српске странке у Троједној Краљевини, и донећемо га још који пут, како би браћа крајишници имали прилике, да се са њиме што боље упознају.

— Дознајемо, да су у **Карловцима** до сада заступнички кандидати: Александар Радовановић „кнез карловачки“ и Ђ. Ђурковић, сауредник бечке старе „Пресе“. Последњи ступа са програмом владине странке, програм првога пак није нам познат.

— Из **слуњског котара** јављају нам, да се тамо још пре обзнане изборнога реда три кандидата странке права појавила, и то: валишселски жупник Краинчевић, лаћевачки жупник Грубер, и капелан Ибел, вероучитељ на грађанској школи у Слуњу. Зар баш сами жупници и капелани!?

— Службене „Нар. Нов.“ јављају за ове кандидате владине странке за саборске изборе у Крајини: у изборном срезу ловињско-грачачко-медачком др. Богдан Медаковић; у глинском срезу Петар Слепчевић, али ту као да има начеоник Милић највише изгледа; у мајском срезу хоће да се кандидује потпуковник Чудић. „Агр. Цјтг.“ јавља, да ће се у изборном срезу перушићком кандидовати тамошњи поштар Орешковић ст., а у удбинском изборном срезу бунићки поштар Млинарић.

— „Пешт. Лојд“ доноси брзојав из Загреба, који јавља, да је у Крајини изборно кретање у пуном току. Даље, да је опозиција свију праваца одржала у Загребу конференцију, у којој је решила да једноставно према владиној странци поступи — но да су изгледи хрватске опозиције, особито мразовићеве, врло слаби. За тим и ова вест констатује, да највише изгледа имају Срби, али вели за њих, да ће се сви прикључити владиној странци, те у крилу њеном тражити, да остваре своје специјалне тежње.

Ми се не сумњамо, да је овај брзојав полетео из владиних, загребачких кругова, и да му је смер, да ласкајући изгледима Срба при настојећим изборима, ове за владину странку каптивише. С тога по ново упућујемо све наше свесне родољубе у Крајини на уводни чланак у последњем, т. ј. у 10. броју нашег листа од о. г. под насловом: Крајишки Срби и програм српске самосталне странке, а исто тако и на данашњи чланак наш. У тим чланцима је за сваког и сувише јасно разложено, зашто Срби посланици не могу у садањим околностима ступити ни у владину, ни у другу коју хрватску странку, него ваља да образују самосталну, српску странку. Најкрајње је време, да се они, којима иницијатива пристоји, прену већ једном и општу конференцију бирача сазову, која ће овој свестраној жељи свију Срба стварна облика дати, а тиме и оваким каптаторским вестима и њиховим могућим, штетним посљедицама препреку повући.

ПРОГРАМ САМОСТАЛНЕ СРПСКЕ СТРАНКЕ.

I.

Од самосталне српске странке изабрани заступници на сабору Троједне Краљевине имају сачињавати особену српску странку у сабору и особени политични клуб.

II.

Заступници самосталне српске странке радиће пре свега на томе: да се законодавним путем призна име српско као равноправно са хрватским у овој краљевини; да се очува српска народно-црквена автономија; да се постојећи школски закон тако промени, како ће омогућити опстанак законом ујамчених српских автономних школа; да се у земаљском прорачуну саразмерна свота определи и на потпору српских препарандија и других просветних завода у Тројној Краљевини; да се за уочење културних потреба српских код кр. земаљске владе оснује место српског референта; да се ћирилица код административних области и судова прве молбе призна као равноправна са латинском писменицом, а у крајеви и мести, где је српски живаљ претежан по броју, и унутарња званичност писма ћирилског.

III.

Српски заступници заузимаће се, да се Крајина фактично са матером земљом споји и безодвлачно на сабор и уставно суделовање позове. — Тим поводом захтеваће српски заступници, да се у целој земљи спроведе основна реорганизација свих судских и управних области на темељу децентрализације, једноставности и суделовања животворних автономних органа, како би се постићи могла штедња, брзо, савршеније и сигурније суђење и управа.

IV.

Што се територијалних питања тиче, наиме у питању Далмације порадиће српски заступници, да се краљевина Далмација на темељу државног права земље и предходног споразума са заступством ове краљевине спој са краљевином Хрватском и Славонијом.

V.

Српски заступници у погледу судбине Босне и Херцеговине заступаће у датој прилици политику самоопредељења народа.

VI.

У државоправним питањима на према Угарској српски заступници заузимаће се за проширење и утврђење автономије Троједне Краљевине.

Политички преглед.

На **угарском сабору** довршена је дебата о таполчанској петицији за укинуће еманципације Чивута. Предлози Иштоцијеви и Верховацијеви одбијени су огромном већином, као што се то и очекивати могло. После тога настављена је и довршена специјална дебата о зак. предлогу против кајишарлука и штетних кредитних послова. Овај предлог усвојен је с незнатним променама.

Вести о Гирсовим преговорима множе се из дана у дан све већма, али служе само на то, да заплет комбинација још већма замрсе. Угарске новине, особито официјозни „Пест. Лојд“ одсудно пориче све оно, што је „Нова сл. Преса“ о овим преговорима донела, тврдећи, да Гирс у Бечу није добио, а да није ни могао добити друга одговора, него што му је у Варцину дат. Но како је „Пест. Лојд“, од како је гроф Калноки у спољашње званье ступио, више официјозан орган мађарске струје у том звању, него звања самог, то су му и речи ове више по жељу те струје, него по фактично стање меродавне. Ово схватање опажа се и у полузваничној бечкој штампи, која, не узимајући ни најмање у обзир, шта пештанско гласило о резултату ових преговора мисли, отворено потврђује, да им је најближи резултат утврђење европског мира, који је свима континенталним силама, а особито Русији нуждан због тога, што је у унутарњем животу настала нужност великих и многих реформа, које више времена изискују. Кад је дакле најближи резултат осигурање мира, онда је тиме „између линија“ доста јасно речено, да ови преговори морају имати још и неких других резултата, који нису најближи, који су дакле с обзиром на време испуњења нешто даљи, али који баш за то и много важнији од овог најближег бити могу. Какви су пак у истини ти даљи резултати, то се доста јасно наговештује тиме, што се и сувише остентативно претреса баш по полузваничној штампи велеважно питање, да ли су Гирс и Калноки о коначном решењу источног питања, или још јасније, о другој и можда дефинитивној подели Турске преговоре водили, и ако су, да ли су се у чему сложили. На ово питање најјасније и ако сасма индиректно одговара стара „Преса“, која наговештује, да одвећ много договора о томе није баш нужно, јер оно, што Аустро-Угарска и Русија на Балкану постићи желе, на име под извесним околностима постићи желе, није већ више тајна ни за кога, који хоће у политичаре да се броји. У истом смислу изражавају се и руски полузванични органи, дочим немачки официјозуви већег значаја приписују односној аргументацији угарских листова. Према свему томе нисмо од праве истине јако удаљени, кад претпоставимо, да је погодба о дефинитивној подели Турске у самој ствари прилично на чисто изведена и да се само на угодне околности чека, или боље рећи нужни терен за ове спрема, које ће свакако тек онда наступити моћи, кад време аустро-угарско-немачком уговору истече — ако међу тим у констелацији европских велесилских одношаја не наступе тако нове прилике, које би овај смер отештале, или и немогућним учиниле. А да оваке прилике не наступе, о томе се канда баш најподробније у Бечу и саветовало, јер у томе би управо и лежао главни задатак, на коме би се увиђавност управних дипломата обеју велесила имала да окуша.

Из **Црне Горе** стиже и сувише чудна вест, да је кнез Петар Карађорђевић посетио на Цетињу црногорског кнеза Николу и да га је кнез Никола с кнежевским одличијем примио. „Пешт. Лојд“ доноси ову брзојавну вест, против обичаја свог, на првом месту, што би имало да значи, да јој веће важности приписује. Ми је свакако с највећом резервом саопштавамо.

У **Француској** је министарска криза провизорно решена. Фалијер објавио је у комори, да је председник републике, Греви, оставку тројице министара уважио, а оне друге не, да је њега за председника министарству именовао и да министарство стоји комори на расположењу, ако ова хоће закон о претендентима да расправља, и да због краткоће времена упражњена три министарска места нису могла попуњена бити. Бонапартовци и легитимисте покушаше на ово, да седницу одгоде, но већина републикана их сузбије и упусти се у претрес законског предлога. Референат Фабр нагласи, да је република јака, али да треба, да је и позорна. Он на салонске сплетке не полаже много, јер кад би међу претендентима завере било, онда би исте требало одправити на губилиште, а не само прогнати из земље. Но сумње нема, да је понашање претендената пуно подозривости, и дотле, док ови говор њихових журнала гласно и јасно не дезавујишу, морају се као странци сматрати, којима опстанка у земљи нема. Он препоручује предлог. После њега су више њих од стране републиканаца, бонапартоваца и легитимиста говорили, на што се седница у 6 сахата и 35 минута, по одгођењу дебате, редовно закључи. Фабровом предлогу осигурана је јака већина.

Изјава.

Поводом дописа из Панчева, штампаног у 199. бр. нашега листа од пр. г. под знаком „А—н“ поднео је г. Каменко Јовановић, чије се име такођер у томе допису спомиње, жалбу посланицима нашег народно-црквеног сабора, станујућим у Новоме Саду, у којој се жали: како је он као члан народне странке у овоме органу те странке горе споменутим дописом нападнут, пре него што је уредништво себи о тој ствари предходна обавештаја прибавило.

И ако је од стране уредништва у овој ствари у 7. броју нашега листа од о. г. објашњавајућа белешка изишла, то на жељу дотичне г. г. саборских посланика сматрам као уредник овога листа за нужно изјавити, да су како горњи допис тако и критика на „Земљопис за српске народне школе у Угарској“, штампана у истом броју листа — у којој се такођер браћа Јовановићи и лично нападају — у моме одсуству и без мога саизвољења света угледали.

Г. Г. П. Јовановића, дра Љ. Ненадовића и Каменка Јовановића, са којима сам и личним пријатељством везан, сматрао сам свагда за чланове наше народне странке, а топло заузимање и пожртвовање г. Каменко Јовановић у нашим јавним стварима свагда сам толико ценио и уважавао, да не би могао допустити, да се и један и од њих,

---

да сам у мислима — очима пратећи дим из чибука свога — зачуђено понављао ваше разлоге и доказе, да је јерархија „управни елеменат у карловачкој митрополији“, а паства, т. ј. бедни чланови цркве наше, да су „управљани елеменат“?.. Или, мислите, да сам се дивио том последњем сретно комбинованом изразу „управљани елеменат“, како то красно звучи, како и најскромнију хришћанску душу диже силно до врхувца људског поноса?!.. О! не, господине протосинђеле, сетио сам се ја — не ћете веровати, али вере ми, тако је — једне анекдоте! — Нуто белаја! Та немојте се срдити. Није рђава анекдота, саслушајте је само. Па се још десила у Паризу, међу Французима, тим финим људима у фраку, а није где у Бачкој међу непарфимисаним опаклијама. Ох, поштујем ја племићки нос ваш! Дакле у Паризу, па да још знате где, у — „Конзерваторији“, а баш на дан свечан, кад су се делиле награде дивним женским ученицама тога завода. Председник је био маршал Вањан (Vaillant), и кад красно девојче, по имену госпођица Анђела, преда ће ступи, да награду прими, устане маршал и пољуби је, предајући јој исту. Теофил Готје седио је уз њега, па му шапне: „Мислите ли, господине маршале, да сте ви за то овде, да сами себе награђујете?!“..

А пишете ли Ви, господине докторе, посланице ваше за то, да сами себе хвалите и уздижете?!

* * *

Или зар то није хвалисање и уздизање самога себе, кад Ви, господине „професоре“, у предговору ваше споменице велите:

„Прегледавши све законе и све норме из првог периода.... т. ј. све привилегије, и то прву од 6. априла 1690. и т. д.“ па набрајате редом све привилегије, декларацију и законске чланке. Па после: „Прегледавши све законе и све норме из другога периода“ и т. д....

Да чудна посла! Као да би когод смео и пера замочити и о нашој цркви што писати, а да барем, није — као што Ви вашом „научењачком“ коншалансијом чините — то све не само „прегледао“ него и — проучио!

Да велике дике за Вас, што сте све то прегледали! За Вас, за „протосинђела“ карловачке митрополије! За Вас, за којега се тај „управљани елеменат“ постарао, да „благоутробије ваше“ у миру борави трезне дане, не познајући ни тешку борбу за опстанак лични, нити муке и бриге породичне! За Вас, чији хлебац никад не оросише нити сузе бриге и очајања, нити зној тешког рада за „хлеб насушни“! За Вас, којега је једина брига, једино старање, једини тежак посао, да негује, гладе и храни — „испосничко тело“ своје!....

И ако је истинита пословица „The time is mony“, да је „време новац“, онда сте Ви, господине, и братија ваша, ама од првог до последњег, према нама „паријама“ што се тиче времена, рада и дужности — прави милијонари, „Ротшилди у времену“, и ја се особито Вама, господине пречасни, дивио не бих, да сте осим оних закона и норма из оба периода прочитали — пардон! — прегледали, осим александријске библиотеке (кад би је било) националну библиотеку париску са 900.000, царску библиотеку петроградску са 500.000, библиотеку „бритиш музеума“ са 450.000 свезака; и кад сте све то прегледали, да сте свранули чак и у Америку, те „прегледали“ још и бостонску и филаделфијску библиотеку! Е — ја се и онда Вама дивио не бих; толико времена имате Ви, поштовани „Ротшилде благоутробија“!!!

* * *

Или зар то није хвалисање и уздизање самога себе, кад Ви велите, да је цел те посланице, да докаже, како целокупно стање, у ком се данас карловачка митрополија налази, води к оцепљењу карловачке митрополије од св. православља, и то доказујете — као што скромно примећујете — „научним начином, који је писцу (т. ј. вама) „увек“ својствен био“! Па даље: „Ми (овде употребљујете већ у екстази „pluralis majesteticus“) пак стојимо добри за сваку реч, коју смо написали, и у случају потребе користиће се писац својим положајем као доктор богословије православне цркве, те ће позвати „све“ синоде свих православних, помесних афтокефалних цркви, да изреку свој суд!“.... Но, господине докторе, ово је већ пароксизам, љута врућица — „тифус“ сујете!! Дакле Ви ћете се као „доктор богословије“ позвати на све синоде православних автокефалних цркава! Ви, доктор Радић?! На све, ама баш на „све“ синоде?!.. И они ће, наравно, похитати на ваш позив, на врат на нос, да држе „заседанија“ и да вам „Post wendend“ одговоре — Вама! увек само Вама! Барем да сте казали, да ће се наш синод свуда тамо обратити — хајде де! Али да ћете то чинити главом Ви „користећи се својим положајем“, е'то је премлого!... Risum teneatis.. Смејте се људи! Допуштено је ето сваноме, да се по својој милој вољи грохотом насмеје!!

Може бити, да и у вашим дипломама богословским (признајем да такове видео нисам) дају докторима пуне шаке „honores, praerogativas, ac privilegia“ као и докторима свију права; ама, за име божије, та то је мртво слово, курјалан стил; и свак университет чудно би гледао доктора права, као што би и „синод автокефалних цркава“ Вас, господине докторе, гледао, кад бисте му, дипломом у руци и позивајући се на ваше право — досађивали.

Ал' Ви то и не мислите озбиљно, та то је само да публици импонујете, и покажете како сте Ви важна личност. И тај ваш поступак живо ме подсећа на — она два велика „авгура“ у „лепој Јелени.“

Штета, што ту оперету, по свом положају, нисте могли видети! Уживали бисте Ви у тим авгурима; та сигурно и Ви се тако смејете, кад се са којим братом вашим нађете, мислећи, да вас и средства и намере ваше народ не познаје, те се плаши муње ваше од „колофоније“ и дркће пред грмљавином шерпење ваше! И држи, да ви све то само „светом православљу“ за љубав чините и пишете!

Је ли тако, господине Калхасе?!

* * *

А да Вам како, господине племићу, ипак криво не чиним?

Из целог вашег понашања и писања видим, да сте „песимиста“, те као „научењак“ припадаћете филосовској школи „модерног пе-

а нарочито пак г. Каменка Јовановића у листу, за који ја и морално и фактично одговарам, без моје предходне исцрпиве информације на тај начин нападне. С тога сам одмах, чим сам за горње публикације дознао, о форми и начину тих публикација у надлежном кругу своје жалење изразио, што сада ево и јавно чиним.

Изјаве, које су ми споменута господа послала, не могу се у својој целини саопштити, али и ако држим, да не треба данас ни из каквих, ма и економних разлога ни једна код нас постојећа вероисповедна школа да се укине, то ипак радо саопштавам сва она места из изјава г. г. Паје Јовановића и дра Љ. Ненадовића, која у себи стварна разлагања садрже, као што их ниже износим.

У Новоме Саду 19. (31.) јануара 1883.

Миша Димитријевић,
уредник „Заставе.“

I.

Славном уредништву „Заставе.“

Изазван дописом из Панчева у бр. 199. пр. г. а под знаком А—н, хоћу да обележим побуде које ме руковидише, да у прошлој скупштини овд. црк. општине предирам за напуштање 3. и 4. разреда овд. вероисповедне школе.

Прорачун црквене општине, који је у тој скупштини расправљан, показује доста невољно стање општине. Кад будет св. успенске цркве и поред тог, што се у редовни доходак и рестантне камате од 10 година у износу од 1500 ф. прелиминирају, ипак свршују са мањком од 285 ф. 74 н. као што сам то у скупштини доказао, онда ће сваки — ма и не био ситничар у газдинству — признати, да стање ово није светло. — Узевши у обзир да су међу црквеним издатцима збиља само најнужнији и да ту о каквој уштеди не може бити говора знајући даље, да с прирезом општинским натежемо, да старе пристојбе парохијала у огромној своти од преко ф. 20,000 још утеране нису, да се и сам нови „бир“ готово ни у полу не уплаћује, а с друге стране, овд. свештенство не само да с правом тражи тачно плаћање бира, већ и саму повишицу истог — то сам био мњења, да ваља једном отворено изнети оно, о чему се одавно мислило у појединим круговима, у којима има свесних општинара и заслужних патриота, па и таких, који су сами представници вероисповеди, те им се равнодушност и нехатост према својој вероисповеди заиста не може импутирати. Ја изађох дакле с предлогом:

„Да се сада спојени 3. и 4. разред вероисповедни и за ову годину задржи, а међутим да се поради, да политична општина, на основу постојећег школског закона, отвори 3. и 4. разред.“

Тим би овој општини уштеђено било око 1.200 ф. годишње, која је свота толико нужна за битне потребе. Кад се зна, да су осталих 11 разреда овд. срп. школе давно комунални; кад се зна, да од ова два вероисповедна разреда нема оних резултата, који би из далека стајали у складу са жртвама,„што нас исти стају; кад се зна, да у погледу црк. обреда и појања кубуримо исто онако, као што би и без тих, по имену и трошку само вероисповедних разреда, онда никоме неће то изгледати тако страшно, као што хтеде г. дописник представити . . . . . Знам и ја да се одушевим за начело, где држим да је на месту, па готов сам и на материјалне жртве, ако би се хтело да вероисповедну школу својим приватним средствима издржавамо. Код познатог пожртвовања и патриотизма г. др. Св. Касапиновића уверен сам да би он први на то пристао, али сам исто тако уверен, да би код многих из већине скупштинске . . . . . нестало оног одушевљења за „начело“, кад би видели да то начело иште жртава из њиховог а не општинског џепа. . . . . .

У нади да ће се сл. уредништво хтети овој мојој изјави у своме поштованом листу места дати препоручујем се.

У Панчеву 3. јануара 1883.

Са особитим поштовањем

Паја Ј. Јовановић.

II.

Панчевечка црквена општина и њена вероисповедна школа.

У 199. броју „Заставе“ изишао је допис под А—н, у коме је дописник хтео описати ток скупштине панчевачке црквене општине, у којој се расправљао предрачун за ову 1883. годину, те је узео за предмет, како ја са мојих неколико другова хоћу да покомуналим нашу вероисповедну школу. . . . . .

С тога нека је мени допуштено, да упознам наш свет са стањем наших школа, кад је већ та наша приватна општинска ствар изнесена пред јаван форум, што није никако умесно било.

Поштовани читаоци „Заставе“ ваља да знају, да панчевачка црквена општина издржава само 3. и 4. разред женске школе у средњој вароши, и да су све остале српске школе са својих 11 учитеља комуналне, па и сам 1. и 2. разред те исте средње варошке женске школе, из којих девојчице ступају у 3. и 4. разред вероисповедан.

Кад сам ја пре скупштине, а и за време скупштине из предрачуна за ову 1883. годину увидио, да приход од црквено-општинског иметка не може да подмири оне најбитније и најважније потребе, а да се не би морало скорим или већ одма од ове године у капитал сам дирати и њега крњити; то сам држао за сходно, да се за идућу годину 1884. не стави више у предрачун трошак од 1157 фор., што једна вероисповедна школа (3. и 4. разред са 1 учитељем и 1 одајом) стаје, већ да се издржавање ове школе остави политичној општини, која и остали 11 српских школа издржава и управља, и која је дужна баш по постојећем закону, да ту школу и издржава.

А ово сам у толико пре могао предложити, у колико нисам за грех држао, да се оно девојче, које је 1. и 2. разред учило у комуналној школи и даље у 3. и 4. разреду такођер комуналне школе учи; што сам тога мишљења, да кад се сва српска деца уче у комуналним школама, никаква нарочита опасност не прети баш ни оној женској деци, и то не из читаве вароши, већ само из средње вароши, да се баш мора само за те девојчице 3. и 4. разред вероисповедан одржавати (и ја би врло захвалан био, ко би ме о противном уверио); што сам увидио, да по управи ни најмање разлике нема између вероисповедне и комуналне школе; што сам одсудно противан томе, да се деца из два разреда у једну одају са једним учитељем збију, што се ни са педагошког ни са санитетског гледишта трпити несме; што сам увидио, да кад се и овај школски издатак збрише ипак још дефицита у предрачуну остаје; што сам дршао, да овдашњим свећеницима, којима је бир само 300 фор., овај по њиховој молби треба да се повиси; и што сам тога мњења, да бир, који се разрезом нигда не ће скупити, те се, општина само заварава, дајући на рачун бира редовне предујмове, који се можда црквеној благајни нигда вратити не ће моћи, — бир тај у виду разреза укине, а сва могућа сретства употребе, да се из редовних прихода обе цркве наше бир тај свећенству плаћа, и тиме једном већ уклони камен спотицања између народа и свећенства с једне и народа и црквеног претставништва с друге стране; — а напослетку, што се није могло ни од оних у предрачуну већ од 6 година амо сваке године прелиминираних по 200 фор. за оснивање школског фонда у благајну истог фонда до сада ни једне пребијене паре унети, из кога би се фонда, као што се мислило, могле временом све наше школе издржавати.

Ето то су разлози, што су ме руководили, кад сам мој предлог у скупштини изнео. Нисам ја противан вероисповедним школама. Шта више моји горњи разлози, којим мислим, да се почне боље штедити, те да се и сваком могућом приликом на томе поради, како би се капитал наши црква повећао, како би школски фонд што пре нарастао, да би временом могли оно постићи, што смо пропустили, а то је, да нам наше школе буду за сва времена обезбеђене, — ти разлози најбоље сведоче, да сам ја прави пријатељ вероисповедних српских школа. Моја љубав према школи мислим, да је довољно позната свима онима, који ме познају. И кад је ово питање у ужем кругу мојих присних пријатеља поново дошло на тапет, ја сам их позвао, да ми сами из својих сопствених џепова оснујемо све — али све листом вероисповедне школе, а не по један два разреда, и да ја врло радо на ту цел годиш. 200 ф. дајем, што ево овим и јавно обећавам да ћу давати. А томе нити ће нам ко стати на пут, нити нам ко може забранити. . . . . .

У Панчеву у очи богојављења 1883.

Др. Ненадовић.

ДОПИСИ.

М. Будимпешта на св. Саву. (Прослава св. Саве. — „Коломладих Срба“. — Изложба Верешчагинових слика.) И ако нас западњачки „културтрегери“ гледају преко рамена и бацају нам на главу свакојака погрдна имена почевши од „простака“ па у градатуму до „варвара“, ипак ми можемо с мирном савешћу и поносом показати на досадањи културни рад нашег народа. А колико наш народ, покрај свију сметња и недаћа, покрај толиковечне патње и робовања, ипак мари и поштује просвету и просветни рад — најбољи је доказ свакогодишња прослава српског просветитеља св. Саве. Изволте нам господо „културтрегери“ показати такову, праву народну просветну светковину! Јер ово није командовано, ово није наређено, ово је чисто народно дело сећања и поштовања увишеног духа који је превео сјај и богатство пурпура и престола, па је у апостолској ризи са књигом у руци сишао у народ да му буде будилник, да му буде учитељ — просветитељ . . . . И народ, маса народа од палате до колибе, која је кадра да појми значај оваквог умног великана, народ, цео народ, који са таквим пијететом слави сваке године дан тога просветитеља — од Ст. Андрије па до Ловћена и Шарпланине као дан намењен народној књизи, школи и просвети; народ, који је кадар дати оваког јасног и видљивог израза поштовања културне пробуђености и свести, — тај народ неможе бити „варварски“, тај ће народ по својој вољи, по свом прегнућу заузети оно место које му с правом припада у великој културној породици европских народа . . .

Ми не очајавамо . . .

Не очајавамо, јер видимо да и у туђем свету ипак не заборављамо на своје, на наше име, на нашу прошлост, на наш понос — па и на нашу будућност.

Ови пријатни осећаји обузеше ме на данашњи дан, кад видех у овдашњој српској цркви искупљен лепи број Срба, нарочито **млађих**, а још више Српкиња, српских мајака и кћери да заједнички у светом храму „ускликнемо са љубављу светитељу Сави“ . . , О, како је то лепа, пријатна и увишена појава сећати се и славити међ туђим светом оно што ваља да нам је свето и драго, спомен наше прошлости, спомен садашњости и — наду будућности . . . Нека нас деле ма какова индивидуална мнења и навори, нека смо и атеисте и клерикалци, и радикали и реакцијонари — али ако нам у грудима тиња ма једна искрица народног поноса, ако се моле осећамо да смо Срби, ако смо оставили ма једну једину жицу у нашим срцима на којој се може загудити о Краљевићу Марку и о патњама нашега народа „од онога дана чемернога, од како је пропануло царство на Косову пољу јадовитом“, — велим, ако нисмо у себи као у човеку преврели Србина, — туђина нас може и треба да скупи на једном месту, освећеном месту наше народне цркве која је кроз толико векова била стожер и обрана притиштене прогоњене и мученичке српске народности. На своме огњишту можемо се кавцити до миле воље, — па смо ипак своји, али у туђини, ах, међ туђим светом како је тешко и претешко „своме без својега“! . . .

Видео сам по Јевропи доста сјаја и величија, слушао сам, гледао и уживао у свима гранама уметности, — али никад, никад ми се није тако надимала груд, никад нисам био тако тронут, као кад сам видео у овдашњој српској цркви искупљене Србе и Српкињице, и чуо добровољно појање малог али ва место и прилике доста доброг кора младих Срба . . . Дај боже, било их још више . . .

И баш за то, што ову лепу светковину гледамо као увишену и идеалну, и што би желили да такова остане и у будуће, врло нас је непријатно дирнуло, што се налазе људи, који невнам какве, па још и личне обзире гледају да прошверцују и преко прага српске цркве, на уштрб стародавне традиције. Коме није позната увишена идилична песма „Ускликнимо са љубављу светитељу Сави?“ Она се једнако пева свуда, где куца српско срце, где се слави први српски просветитељ . . . И што смо удаљенији од срца српског народа, треба да се чврће држимо традиције наших старих, те да се тако бар душевно осећамо сједињени, заједнички . . . своји . . . За цело, ако се и може правдати навијање и извијање in politicis, у јавном животу, на који уплиивишу многе предвиђене и непредвиђене, изазваве и наметнуте прилике и неприлике, ако се у томе може правдати с једне стране крајност а с друге опортунитет, — бар нека се од тога поштеде црквена предања која су такорећи срасла с народним животом и која су у неколико персонификација тог народног живота. Она, та предања у цркви и животу, која нас преносе у духу у прошлост, која нас у садашњости крепе за будућност, та предања требају да се чувају као народна светиња, која нетреба да додирују, а камо ли измењују тренутни осећаји и расположења, политична „уверења“ — а још мање политичне шпекулације, а најмање лични обзири . . . То је грешно, то је неопростиво, то је „неоправдајемо“ — као у овој прилици у место укорењене, традицијоналне, опште народне светосавске песме уваћати нека нова „стихотворенија“, као што смо данас чули како у цркви тако и у школи . . . Природно је да нас је морало не само изненадити, но и непријатно дирнути овакво „новачење“.

Ускликнимо с' љубављу
Светитељу Сави,
Српском просветитељу
Архјерејској глави,
Јер је тамо српска слава
Гди се слави свети Сава
Пујте му пујте
Песму и утрујте.

Весели се сад и ти,
Земљо Херцеговина
У теби су спомени
Становања Савина

симизма“, којој је апостол Шопенхауер. Да, Ви сте песимиста — и ево за што. Ви држите н. пр. да сте у целој овостраној православној цркви Ви, и то само Ви, једини научен богослов, и да више знате и боље знате све, него св. патријар, св. синод и сва „братија“ ваша. Е видите, ја мислим да је то „песимизам“, или зар Ви, наопако, не држите то за „песимизам“?! Зар је већ на такав „ниво“ спала црква и великодостојници њени?! Ви даље држите, да је автономија наша повредила чисто православље наше, да смо ми од ових 14 година амо сви шизматици од светог патријара, па све до последњег — звонара! Е, видите, и то је песимизам, који се тако црн могао породити само у глави и мозгу, који је црном камилавком засењен, те га топло сунце божије не може осветлити. Јесте, господине докторе, Ви сте песимиста! И само у једној ствари сте Ви „оптимиста“, т. ј. у томе, што држите, да су ваша начела спасоносна, да од истих, а особито од тога, да скоро до „стола владичког“ дођете, зависи срећа, благостање и напредак свима нама миле цркве наше! . . . Али која је ваљда од тога, кад смо, што се тога последњег тиче, опет ми, на жалост, песимисте, црне песимисте!

Дакле Шопенхауер, ваш философски пророк вели, (II. свеска 3. књига 37. глава — , знамо и ми цитирати!) да су скромност само мали духови измислили, да покрију своју голотињу; и да је немогуће, да онај, који има способности и заслуге, сам их не примети, као што је немогуће, да човек од шест стопа не примети, да друге надвисује. Хорац, Лукрец, Овид и скоро сви класици стари говоре с поносом о себи, исто тако као и Данте, Шекспир, Бако од Верулама и многи други; и Корнељ са свим отворено пише:

La tausse humilité ne met plus en crédit:
Je sçais ce que je vaux, et crois ce qu'on m'en dit.

(Ја знам што вредим, и држим, да ће ми се то рећи.)

Али имате ви још једног силног бранитеља, а то је Гете, који је безобзирце рекао: „Nur die Lumpe sind bescheiden!“. . . .

Само што Ви, господине докторе, не спадате нити у ред оних „великих умова“, оних горостаса, нити пак — ово свак признаје — у ред оних креатура, које је Гете потегао.

Ви сте, као што ми велимо, човек даровитости „средње руке“; а за таке је људе, ако не ће да се бламују, да постану смешни, несносни, скромност строго прописана. Јер, господине племићу — утубите то добро — нема ништа несноснијег на свету, него „la médiocrité pretentieuse! (Разметљиво полутанство.)

Ви ме разумете!

* * *

Па још кад помислим, господине докторе, да сте Ви хришћанин, да сте Ви свештеник, протосинђел карловачке митрополије, е онда ме језа хвата — за сироту душу вашу . . Та Ви окаљасте душу вашу, огрезосте у „гријеху к смрти“ (Прва саборна посланица свет. апостола Јована, глава V. 16. 17.). Барем по школастичарима и вашим љубимцима — Августину, Рикарду Свт. Виктору (de differentia peccati, mortalis et venialis) и по Petrus Lombardus-у (Magister sententiarum. II. 41. 6.) — жао ме је, што ми није кијевска библиотека при руци, да из ваших омиљених ауктора цитирам, али овде у селу и овај „magister“ је добар — дакле по Petrus Lombardus-у и оном другом заузима међу „смртним греховима“ прво место охолост (superbia)!

Ако бога знате, господине протосинђеле, похитајте коме своме „претпостављеном“, те чистите душу своју од „гријеха к смрти“; кајите се док није касно:

„Кајите се, док имате дана,
Кајите се, док није позвана
Душа к оном, који небом тресе;
Кајите се . . . . .“

* * *

Кајите се, господине племићу! Охо, а шта је то? Ја већ мишљах, да сам завршио тему „охолости“, а оно ево опет нове: та ту никад краја нема!

Племић . . . . племенити от . . ; а овамо Ви иступисте из реда световног, одрекосте се светске славе, светског уживања, светске сујете, те огрнусте мантију, метосте камилавку и зависте се у црн вео „одречења“. Та што не свукосте тада и „племића“, ту лутку сујете светске! . . . Да чудног калуђера! . . . .

Ви ступисте као доктор, као књижевник у „републику знања“ где се признаје само „аристократија ума“ — та једино оправдана, па и тамо вукарите „шарен грб“ ваш! . . . . Да смешног наученјака! . . .

Племић, па још у нас Срба! А знате ли Ви шта је било, са мало изнимака, племство у нас.

Ево чујте.

Несташне бечлије — који, као што знате, у Словенима баш не уживају — приповедају, како се једном тамо исповедао некакав ђак свештенику католичком. Набрајао је све дечије грехе своје и кад је већ све изрећао (не беху то тешки греси, господине протосинђеле!), он застаде. Свештеник га је опомињао, да се добро промисли, да није који грех заборавио. Дете се замисли, збуни — заман је тражило и по глави и по срцу грех који (благо ли си њему! Је л' те, господине протосинђеле!) — па на послетку бубне: „Оче, ја сам Чех!“ На што му пастир духовни благо рече: „Сине мој! То није грех, то је само — несрећа!“

И тако, господине племићу, и племство на послетку и у очима Срба није грех, него је само била — несрећа наша! Да, несрећа наша; јер они, који нас требаше да воде, оставише нас; они, који нас требаше да штите — напустише нас; они, који имаше небројено благо од прадедова наслеђено, прохарчише га; они, који су требали да негују име и народност своју — одродише се!

Сама оста остављена, напуштена, али своме имену, језику, своме роду до гроба ипак верна — „сиротиња раја“! . . .

И то је, видите, узрок, да у нашим очима више вреди честит родољуб, „сиротиња раја“, него све ваше племићке дипломе — сва аристократија наша!

И тако и ваше племићство, господине протосинђеле, није на послетку грех; а да не буде „несрећа наша“, постараће се свевишњи Бог тамо горе, и — сиротиња раја овде доле!

* * *

Јер ту беху му дворови
Украшени са грбови
Краљевске му славе
Немањића Саве.

Пет стотина година
Мање једанајст љета
Трпила си Турчина
Душмана проклета,
А сад буди Богу слава
И светоме Сави хвала
Већ си ослобођена
Одига избављена.

Ми нећемо да разбирамо чије је ово „стахотвореније“ и усљед чијег налога или жеље могло је да замени стару, општу светосавску песму, — главно је и жалосно је да се могло тако што догодити. И сматрамо за дужност да то јавно осудимо.

Но утеха нам је да је хрђав утисак овог „новачења“ заглађен са самом светковином ван цркве. Пошто се у српској школи одпевало молебствије, и једно ђаче издекламова нар. песму о св. Сави, кренусмо се у дворану завода неумрлог родољуба Саве Текелије. Дворана је била дупком пуна . . . Срби и Српкиње искупише се да одаду достојну пошту како спомену св. Саве, тако и његовом врлом последователу невазборављеном именјаку Текелији . . .

Пошто је одслужено молебствије, ступи на средину млади Србин Богдан Давидовић, питомац Текелијин, да сходно данашњој светковини прозбори као Србин Србима.

И он је ту лепу намеру збиља извео као Србин према Србима.

Истина, да су говори при св. савским светковинама мање више варијанти једне исте теме. Но овај говор одликовао се особито како топлином тако и извођењем а нарочито закључком мисли. Изневши врло срећно и са особитом топлином паралелу између западњачког и нашег старог калуђерства, које је вазда било ради народа, а не народ ради њиног господства, разгонивши моћ и трајност уплива, завршио је са енергичним, озбиљним и одушевљеним апострофирањем на своје другове текелијева чеда, који су дужни како као синови народа, тако и као благодарна чеда свога добротвора да истрајно и с пожртвовањем врше своју задаћу, да буду носиоци и будиоци народне просвете, поноса и величине, — на што ваља сва да се закуну и да изврше као свети аманет. Говорник је говорио са толико осећаја и топлине, из чистог срца и таковим одушевлењем, да је потресао слушаоце да је многима натерао суву на очи. Евала му — и оне честитке са којима је после свршеног говора био обасут са свију страна, нека му послуже за уверење да је говорио из срца срцу — „таква нам омладина подобајет“, али не само у речима но и на делу. Јер нас ће спасти од пропасти само рад — дела, дела и опет дела, али не код пуних чаша и за карташким столом.

Да, дела! Али на жалост — рекло се „во времја оно“: „много званих а мало изабраних“, — но сад се може рећи још нешто горе: мало званих још мање изабраних. Бар у погледу на друштвени живот овдашњих Срба. Нећу да спомињем оно време, давно је то било — и ако и данас има живих паметника, кад је овде горела луча српске просвете, кад је одавде полазила српска књига у народ. Но ми млађи да се, сетимо не давног доба кад је „Преходница“ сијала на небу нашег душевног покрета. Ређиће се то је било више време идеалисања но стварног рада. Да — идеалисања, али је ипак било бар нечега, данас нема ни тога, ни идеалисања, ни рада. Онда је бар српско друштво у ужем и ширем смислу показивало да живи, — о њему се говорило у свима круговима, као о нечем што постоји. А данас?

Истина да се образовало „Коло младих Срба“, али одмах у почетку се изродиле неке размирице, више личне природе, тако да се број чланова смањио — данас броји једва 30. Овде нам пада на памет она стара српска друштвена мана: „Пошто би се потурчио Марко? За никоје новце, ал за инат би“. Од тога да се најмирније изразим неспоразума у почетку, „Коло“ не може да се развије као што би могло и требало према броју Срба који овде живе, те што но реч нити може да живи нити да умре. Не може да се одважи ни на једну обичну друштвену забаву, да не речем беседу, а камо ли да буде средиште и огњиште на ком би се српска срца загревала, на ком би се упознали у приљубили као своји, на ком бисмо имали станка и разгалили од умора и борбе са туђим таласима који нас са свију страна запљускују, на ком бисмо се потешили и подкрепили. Ми се тужимо и вајкамо на наше противнике — а боље би било да се од њих научимо како они у страном свету држе „свој к својему.“ И Мађари и Немци ма како да се код куће гложе и кавце, ипак су у Париву, Лондону, Москви, Петрограду, Њујорку и свуда у свету један с другим као браћа, као деца једне мајке, још више, као душе једног тела. А ми? Ко у клинко у плочу. И то ми, тако звана интелигенција која нешто ко бојаги зна, која је видела света, која треба народу да предњачи. А наш је народ добар и предобар, он је дурашан и издржљив, он је готов поднети сваке жртве . . . само . . . . само да има с ким и да зна за чим.

Чудна ти је та наша интелингенција. Не зна човек управо шта да о њој мисли. У колико би маса народа, ко што напред рекосмо имала воље да прегне на културни рад, у колико се народ — у колико је до њега стојало показао свестан свог позива и задаће, у толико нас мора болети што наша интелигенција нема системе у раду, не може да се подигне на суврему висину, тако да и од непријатеља изнуди признање. Нека се не рекне да би нам непријатељи из страсти или политичне мржње на просто одрекли признања. То не стоји. Умна величина надмашује све страсти и мржње — сунце се неда длаком заклонити — а ко сам силом затвара очи да не види сунца, сам себи једино и шкоди.

О томе нас најбоље може уверити овдашња изложба руског чувеног сликара В. Верешчагина.

Ми сви знамо како се понашала и још сада понаша немачка и мађарска журналистика према свему руском. Из Русије не може ничег добра доћи, јер у Русији ничега доброг нема. О политици не ћу ни говорити — ту играју у фантазији западњачкој све сама страшила и медведи са камџијама и чутуром „вотке.“ Али у опште та господа просто на просто одричу руском народу икакве заслуге, па шта више и способности за просвету и културу. Чак и разбојнички Арнаути имају код те господе више благоволења од „варварских Руса“ који знају само да пију ракију и да једу — лојане свеће.

И гле чуда! Верешчагин се одважи да пошље на излог у овдашњи „уметнички дом“ своје слике — он једини на читаву галерију, тако да није за све било места у просторијама „уметничког дома“, већ само за 30 на броју, и цела мађарска журналистика nolens volens удари у славо-спеве, поклони се генију, првој звезди на пољу сликарске уметности у Јевропи, и мало и велико навалило је да види па да се диви.

И има се чему дивидити.

Верешчагин је начинио револуцију у сликарству како у замисли и извођењу тако и у изради. Он је Шекспир у сликарству. Њега треба видити, али не у слабој копији фотографије, но у створу његове кичице, па тек да човек позна моћ кичице која узвишује и поражује, која одушевљава и потресе, да види дух — не једног човека но једног целог народа, и то — руског народа. То је жива епопеја садашњости, то је привиђење будућности. Био би неопростими грех, било би обесвећење, кад би говор о овим епохалним творевинама руског генија стеснио у уске рамце обичног дописа, о томе ваља добро промислити и свестрано написати, јер то је цела нова школа, читав нов свет. Ако ми допустите места у вашем листу, то ћу учинити за који дан, а сад ми је само била намера да констатујем како стварна умна творевина нађе признања и код самих противника. То нека нам буде побуда да радимо, али зрело, озбиљно и искрено, као што се приличи људима, који су се још као нејака деца у школи учили од учитеља и родитеља да славе успомену првог српског просветитеља, те да не само речима и песмом но и делом славимо и „ускликнемо са љубављу светитељу Сави . . .“

Шид, 9. јануара. (Именовање г. Храниловића за бискупа крижевачког). Не знам, је ли Вам до руку дошао 10. бр. загребачког „Повора“ и 13. бр. „Нар. Нов.“ од о. г. и јесте ли читали у њима дописе из Шида о прослави и „банкету“, тобож приређеном по шићанима у славу именовања унијатског бискупа Илије Храниловића. Ако их нисте читали, вредно је, да их прочитате.

Оба та дописа тенденцијозне су природе, а канда им је смер нечист, јер нам заудара на почетак акције „вјерскога уједињена“, заснована по бискупу Штросмајеру.

Оба дописа учинила су овде велику сензацију, тим већу, што им је садржај неистинит, лажан, те ће бити и демантован, можда од самих оних, ако само буду умели, који су по све приватно били на тој обичној простој части, коју је закупник, а не шидски грађани, у славу свога господара, као властелина шидских властелинских добара приредио.

Садржај оба та дописа права је персифлажа, иронија на ту токоршњу прославу. Од силних народних застава, које су се лепршале на грађанским кућама, као што се у тим дописима вели, беше цигло једна једина, и то на закупниковој крчми истакнута; а свега на части беше тринаест особа, но никако не — најодличнијих грађана шидских, него три чиновника овдашњег кр. среског суда, један католички и један унијатски поп, два унијатска учитеља, два властелинска служитеља и само два грађанина-Србина, па и та двојица не беху изасланици општинског заступства, него учествоваху као приватни људи; и сад — resum teneatis — на место заступљеног општинског поглаварства по општ. начеонику, бележнику, месном сутцу, школском надзорнику и председнику касинског друштва, беше једна једина особа, и то у заступању самога себе, — општински бележник, у чијој су особи, при трајућем још и дан данас незаконитом изнимном стању у општинској управи шидској, спојена сва та звања, која су по „Повору“ на тај начин „думње-Мургулом“ на тој части заступљена била. Па — nota bene — и она три цигла Србина, по што им није то весеље говело, но одурно постало, оставише и захвалише се на части већ после три сахата по по дне, те отидоше својим кућама, да премишљају, како горко заседа све, што је туђе, па и сама част.

Еле видите, како су грађани — Срби приредили тај банкет и општу славу и каквим су је одушевљењем прославили. На против толико наглашаване радости са лепе успомене Храниловића — влада овде највеће огорчење баш ради његовог именовања за владику крижевачко-шидске бискупије, јер је он баш на против место оне прелепе оставио у грађанству шидском ружну, гадну, жалосну успомену са свог језуитизма, своје мржње на Српство и са свог агитовања противу Српства.

(О овом предмету добили смо још једну изјаву, потписану од деветорице одличних шидских грађана Срба, у којој се од прилике исто вели, што и у овоме допису; с тога ју и не саопштавамо, да не би и онако скучен простор нашег листа запремали. — У.)

Дневне новости.

(Главна скупштина новосадског варошког представништва.) Јуче је одржана редовна главна скупштина вар. представништва под председништвом г. вел. жупана Парчетића. Пошто су проглашени неки земаљски закони, прочитан је отпис министарства финансије као одговор на представку вар. општине, поднесену месеца априла г. 1882. у ствари ераријалног зајма, у ком отпису одговара министарство финансије, да је екзекуције против вар. општине као солидарног дужника ераријалног зајма обуставило; што се ликвидације ераријалног зајма тиче, то ће се исти тек касније одредити моћи, пошто за то нужни податци набављени буду. Најпосле саопштава министарство, да захтеву вар. општине, по коме би се појединим дужницима само по претходном саслушању мађистрата могло одобрити отплаћивање зајма у оброцима, — неможе за доста учинити, пошто се при решавању такових молаба и онако строго поступа и дозволе за отплату само онда дају, кад је екзекутивно заложно право на непокретности дотичног дужника већ укњижено; даље изјављује министарство, да је по жељи вар. општине наредило, да се такови дужници, који од свог дуга нису ништа отплатили, што пре утуже. Овај отпис узет је на знање.

По предлогу мађистрата, одобрен је за становнике вар. Ђура и околине који су приликом поплаве пострадали, од стране вар. општине прилог од 100 фор. авр.

На предлог неколицине вар. представника, који су исти вар. представништву поднели, усљед једног злогласног памфлета, у ком се међу осталим управа ове вароши и рад вар. представништва у сумњу доводи, решено је, поред опширног опровргавања у поменутом памфлету наведених тачака изјавити, да су то хотимична извртања и подметања, која вар. представништво с гнушањем од себе одбија.

Прочитан је извештај одбора, који је у своје време изнесен био, да се у погледу закупа потрошарине са финанцијском управом у додир стави. По извештају овог одбора примила је вар. општина на себе закуп целокупне потрошарине, и то потрошарине на вино и месо, која ће се по начину отворених вароши прибирати на г. 55.400 фор., и потрошарине на каву, пиво и шећер која ће се по начину отворених вароши прибирати по 11.400 ф. годишњих, на три године почињући од 1. јануара 1883. г. и да је руковање потрошарине поверено Ф. Полаку закупнику вар. регалија, — што је скупштина на знање узела.

Одбор од поплаве поднео је опширан извештај о своме раду, из кога овде само то бележимо, да је овде највиша вода била од 5. до 7. јануара о. г. са 6 м. 97 цм. дакле у 49 цм. мање од највише воде г. 1876. и да је на оправу долма и на подмирење других издатака потрошено 168 фор. а. вр. Извештај овај узет је на повољно знање, и одбору је на његовом ревносном раду од стране скупштине у записнику захвалност изречена. Даље је решено да мандат овог одбора остаје до конца пролећа, како би исти у случају опасности свој рад наставити могао. Изабран је уједно један одбор, коме ће задатак бити, да свестрано испита, како би се такозвани „брукшанац“, који је за варош нашу, приликом велике воде свагда врло опасан, а и због испарења исти и по здравље становништва нашег шкодљив, једном уклонити могао.

На предлог вар. представника Т. Хирша и К. В. Грозингера који су исти поднели поводом тим, што овдашњи грађанин Л. Дунђерски намерава за ново парно купатило своје водовод подићи, изјавило је вар. представништво да је у начелу вољно припомоћи да се водовод у једном делу наше вароши уведе и изаслан је одбор један са упутством да овај предмет проучи и извештај свој представништву поднесе. Остала два предмета од мање су важности.

(Вода у Дунаву код нас) била је у среду 5·22 мет., а у четвртак 4·98 мет. висока, дакле у право је по један центим. на сахат опадала. Како Дунавом врло мало леда иде, то је од јуче почела и скела возити међу нашом вароши и Петроварадином.

„Quandoque dormitat bonus Homerus!“ вели Хорац. (Коњ има четири ноге, па ипак посрне, — рекло би се просто српски.) И тако и Вас, господине докторе, у предговору посланице ваше остави у један мах ваша калуђерска препреденост, те изтрчасте: „Да је то начело (црквене автономије) дало карловачкој митрополији не само либералну, него и националну организацију, а да баш Угарска пати од народносног питања“; и да је јасно „да државно законодавство, државна власт и т. д. те земље не само да не могу, него управо несмеју имати никаквог интереса на одржању таквог начела.“

Дакле ту лежи! Дакле у томе лежи опасност, што је то „национална организација“; што се автономијом том развија и дух народни, крепи тело народно, напредује Српство!

И то пише Србин! И то пише протосинђел православне — али ипак српске — митрополије карловачке! И то чита патријарх српски, синод српски, свештенство српско, и мора да чита — народ српски, тај бедни „управљани елеменат“!

И Ви, велики авгуре, мислите, да смо ми тако глупави, да верујемо да Ви пишете у интересу православља, у обрану цркве наше?

* * *

У „Egyetértés“-у нападоше Вас, господине протосинђеле, да сте Ви емисар руски, да Ви мислите цркву и народ „порусити“ (не порушити). Ја знам, да је то само клевета. Не мислите Ви цркву и народ порусити, боже сачувај, девета је брига Вама и црква и народ, него Ви само тежите — да „себе“ повладичите и после попатријаришете. Је л' тако?

А овамо устао „Српски Народ“ (т. ј. новине), ваш лајбжурнал, на врат на нос, да Вас брани против горње клевете.

Чудно ли је то, да Вас боље не познаје! Е?!

* * *

Наслоњени на меке душеке читате Ви може бити ово, те се смешите говорећи: „Пискарај ти, ал' за то „Каћмарац меље“. Па да сам и тако црн, као што ме описујеш, ипак . . . . .“

Да — да — тако је! . . . Послушајте! Једном велики Александар на своме победоносном путу дође у један скривен кутић Африке, где је становало неко врло благо и мирно племе, које није познавало нити рата, нити освојача. Одведу га у колебу владаочеву, да га почасти; и овај стави пред њега златне урме, златне смокве и златан хлеб. „Шта, зар ви једете злато?“ рече им Александар. — „Ја мишљах, да имаш шта јести у твојој земљи, и да се за то овамо трудити ниси требао!“ одговори му владалац. — „Ваше ме злато није амо мамило“, проговори му на то Александар. „Ја дођох, да се упознам са обичајима вашим.“ — „Е, па добро“ рекоше му, „а ти остани код нас докле ти је воља.“

Тек што тако у разговору беху, дођоше два поданика владаоцу на тужбу . . Тужитељ рече: „Ја сам од овога овде купио башту, па кад је стадох прекопавати, нађох скривено благо у земљи. Ја сам само башту, а не благо од њега купио; и ипак не ће он то од мене да прими.“ — Оптужени одговори: „Ја сам исто тако савестан као и он. Продао сам му башту и све што је у њој, те тако и то скривено благо.“

Владалац их је мирно преслушао, те после кратког премишљања рече тужитељу: „Ти имаш сина, пријане? Је ли?“ — „Јесте!“ — „А ти ћерку?“ рече другом. — „Тако је!“ — „Е па добро: нека узме твој син ћерку његову, а нађено благо нека им буде мираз!“ — Александар је зачуђено гледао у владаоца. „Шта — зар ти се мој суд чини неправедан?“ питаше га владалац. — „То не, ал' ме је ипак изненадио.“ — „Па како би ви то у вашој земљи судили?“ питаше га владалац. — „Да ти право кажем, ми бисмо то нађено благо од њих двојице узели, те у благајну краљеву спремили.“ — „Дакле краљу бисте досудили благо?“ питаше зачуђено владалац. — „А сјаји ли и у вашој земљи сунце?“ — „Да богме!“ — „А „пада ли и тамо киша?“ — „А како не би!“ — „То је чудно! А има ли код вас и питомих животиња, које траву пасу?“ — „Има, богме, и то много!“ — „Е, онда,“ рече владалац, „свевишње, преблаго створење тима невиним животињама за љубав допушта, да и на вашу земљу сунце сија и киша пада; јер ви то нисте заслужили!“ . .

А сјаји ли, господине протосинђеле, још сунце на Карловце и на Вас? Пада ли још киша по убавом Срему? . . .

Зваста! Е, онда свевишњи Бог, који ведри и облачи, допушта то само — невиној „сиротињи раји“ за љубав; јер Ви и братија ваша тога заслужили нисте!

* * *

Данте у „паклу“ своме вели о тврдицама „risurgeranno del sepulcro col pugno chiuso!“ („Ускрснуће из гроба склопљеном песницом.“)

И Ви и вама равни устаћете божијом милошћу о страшном дану из мртвих, али без срца у грудима; јер не љубисте за живота оно, што је нама свима уз мајку најмилије на свету, не љубисте — народ свој!

Устаћете, особито Ви, господине докторе, са на веки склопљеном песницом, коју ето на народ дигосте.

И биће то тешка каштига о страшноме суду! Јер без срца не ћете осећати никакве радости. Усамљени и остављени стајаћете пред престолом божијим — та са песницом нико се руковати не ће! Та са песницом се ни — прекрстити не можете!

Тешко Вама тада! Амин! . . . .

* * *

Clarence. Relent, and save your souls.

1. Murderer. Relent! 't is cowardli and womanish.

Clarence. Not to relent, is beastly, savage, devilish.

Richard III. Act 1. Scene 4.

(Клеренс. Кајите се и спасите душе ваше.

1. Убица. Кају се кукавице и жене.

Клеренс. Ко се не покаје, скот је, дивљак, ђаво сам.)

Ричерд III. Чин 1. Појава 4.

Покајте се, те спасите душу вашу, господине протосинђеле, још је време! Покајте се! . . .

„Кајите се, јер земаљског става
Тјек измиче бјегућ, кајите се;
Кајите се, јербо зора рана
Нађ' ће многог, куд за вазда гре се.
Кајите се . . . . .“

—је.

ИДЕ ДОДАТАК.

Додатак „Заставе“ к броју 11.

(† Риста Јовичић.) Из Ђура добили смо јуче брзојавну вест, која нам јавља, да је у среду умрьо у Шамцу у Славонији „чика“ Риста Јовичић, одлична старина, јунак и родољуб српски, у 70. години својој. О том знаменитом Србину рећи ћемо у идућем броју коју више, а за сад буди му речено: Лака му била земља и дуг спомен!

(† Јован Миликшић.) Српска црквена општина сентандрејска и окружни подсудац, Ђорђе Миликшић (као син), јављају посмртним листовима, да је Јован Миликшић, окружни прота будимски и парох сентандрејске катедралне цркве, члан епархијске управе и представник политичке општине итд., умрьо у Сентандрији 13. јануара после дугог и тешког боловања у 61. години живота свога. Покојник је био више пута члан нашег црквено-народног сабора и, такав, био је свагда противник народној странци. Миликшић био је први прота будимски, који је седео уз дијецезана у Сентандрији. Пре њега био је на име будимски прота Одић, парох Стојно-београдски, а пре Одића Витковић (отац Гавре Витк.), парох будимски. Покој души покојниковој!

(Из наредбеног листа за ц. кр. војску.) Њег. Величанство одобрило је, да се заповедник 8. брдске бригаде, ђен.-мајор Јосип Обадић, стави на своју молбу у мир и да му се том приликом изрази царско задовољство, што је дуго, успешно и пред непријатељем изврсно служио; даље, да се пуковник Тодор Серачин од пешачке пуковније бр. 43. именује заповедником пешачкој пуковнији бр. 41.

(Беседа у Бањој Луци.) Српска православна основна школа у Бањој Луци приредила је на дан св. Саве у дворани гостионице „Босне“ беседу с игранком, од које је чист приход намењен школском фонду и сиромашним ученицима српске православне бањалучке школе. Распоред првог дела беше: 1. „Ускликнимо с љубављу“, пева у 4 гласа мешовити лик. 2. Говори учитељ г. Јован Видић. 3. „Песма о песми“ од Змај-Јовановића, декламује Сава Вукић, ученик II. разреда. 4. „У шуми“ од Менделсона, певају у 3 гласа ученице III. и IV. разреда. 5. „Успављујућа песма“ од Милчинског, двопев, уз пратњу гласовира пева Л. Шалабамић и Ј. Стојановић, ученици IV. разреда. 6. „О св. Сави“ од А. В. Поповића, декламује Ј. Алексићева, ученица III. разреда. 7. „La belle Serbe“ (млада Српкиња) grande Fantaisie од Р. Лефлера, свира на гласовиру гђца Анка Дракулићева учитељица III. и IV. разреда. 8. „Србињска вила“ од С. Разуменића, декламује Д. Стричевић ученик III. разреда. 9. „Севају копља“, певају у 2 гласа ученици III. и IV. разреда. 10. „Љубавно писмо“ шаљива игра у 1 радњи од Косте Трифковића. После тог изигравана је томбола, а за тим дошла игранка. По што је ова приређена више у духу српском, но што се иначе приређују обично забаве те врсте, то јој доносимо распоред, желећи, да се на њ угледају приређивачи српских игранака. Ево га: Ред игара пре одмора: 1. Коло уз свирку. 2. Трамблан. 3. Народна игра: „Гризе момак јабуку“ уз певање. 4. Мазурка. 5. Плетено коло уз певање. 6. Четворка I. Ред игара после одмора: 7. Народна игра: „Коло игра на двадесет и два“ уз певање. 8. Ваљка (госпође бирају). 9. Четворка II. 10. Народна игра: „Отворено коло“ уз певање. 11. Трамблан. 12. Коло уз свирку.

(Парастос Катарини Ивановићевој.) Српско Учено Друштво чинило је 15. јан. у саборној цркви београдској свечан спомен својој почасној чланици Катарини Ивановићевој, српској уметници, која је лане умрла у Стојноме Београду. Покојница је још за живота поклонила народноме мусеју у Београду све слике своје и 1000 фор. у новцу за чување и оправу њених слика, а после смрти своје завештала је истоме мусеју још 1000 фор. Слава јој и вечан јој буди спомен!

Политичке вести.

— Угарска влада поднела је посланичком дому законски предлог, који иде на то, да се у течају од две године све комуније у бившој бачкој и банатској војеној крајини укину, односно поделе и разреше, и тиме у погледу непокретне сопствености и поседа исти они правни одношаји заведу, који и у осталим крајевима државе владају. Подела се има обавити у главномкао и до сад, својевољно ил путем званичне интервенције. Сви документи и послови око поделе слободни су од биљеговине. Властима не припадају никакове таксе за њихово пословање. Само инжињерима у колико су ови нужни, иду званично опредељене пристојбе. Ми ћемо се на овај по наш свет у Крајини врло важан зак. предлог у ступцу за народну привреду у своје време опширније обазрети.

— Нар.-либерална странка у Србији донела је пројекат својих статута, на основу којих ће се, кад иста примљена буду, организовати. Срећно у напред!

— Из Београда јављају, да се краљем потврђени црквени закони у званичном листу публикују, но да је владика Мојсије намеран, да баш због тих закона на администраторству српске митрополије оставку даде. Како се очекивати може, да се ни остале владике избора неће примити, то виделовачкој влади нове тешкоће у црквеном питању предстоје.

— Виделовачко влада почела је да исплаћује навнаде за турска експропријирана земљишта, ма да за ту цел новаца нема, те мора да употреби оне новце, који су у државним благајнама за редовне издатке опредељени.

— Грчко изасланство у Београду уздигнуто је у чин посланства.

— Из Бугарске јављају, да ће бивши министар Вулковић, који је с руским поступцима незадовољан, напустити Бугарску и по ново отићи у Источну Румелију, где је и пре тога бавио се.

— Из Источне Рутелије стиже вест, да је Алеко паша Вогоридес вољан да ступи на чело чисто народном бугарском покрету, који би пре свега окомљен био против руске преваге у Бугарској. По томе би се имало и средиште бугарских, особито интелектуалних снага пренети у Источну Румелију. Нема сумње, да иза леђа Алеко-паше стоје оне велесиле, којима руски уплив код Бугара никако у рачун не иде. Ово разјасњава и раздор, који влада између Алеко-паше и руског заступника Кребла, који је свакако у овој ствари и био позван, да приликом бављења Гирсовог у Бечу овом престане.

— Новинске вести из Русије слажу се већином у томе, да је мисија Гирсова мирољубива била и да је потпуно за руком испала.

— Пољске новине „Крај“, пишући о Гамбетином расположају према Пољацима, вели, да је Гамбета узносио трезвено стање Пољака, које је после 1863. год. наступило, да их је врло хвалио, што су се од нихилиста удаљени држали и да је држао, да ће законито држање Пољака а пре, а после уродити признањем њихових народних права код Руса. О великој, јакој славенској држави мислио је, да иста лежи у интересу Француске, и замишљао је под том државом неку федеративну државу, којој би на челу Русија стојала.

— Из Букурешта јављају, да ће се румунске коморе течајем месеца фебруара распустити.

— Из Париза јављају, да ће се столице министара за рат и марину тек по донесеном решењу комора о предлогу за претенденте попунити.

— Болест диклеркова окренула се је на боље, но лечници му најмање још за 14 дана саветују апсолутан мир.

— Истрага против принца Жерома довршена је. Пет принчевих адвоката бранилаца управили су на министра правосуђа оштру жалбу и ограду против одуговлачења принчевог истражног затвора, почемуже исто довршењем истраге и констатовањем стварног стања неоправдано постало.

— О принцу Наполеону веле, да ће исти, чим пуштен буде на слободну ногу, у пратњи своја два сина отићи царици Евђенији, да јој се на личном њеном саучешћу у невољи његовој лично захвали.

— О председнику републике француске Гревију веле неки листови да је рекао, да ће сенат предлог Флоке-Фабров извесно одбацити, баш ако би га комора и усвојила.

— „Морнинг Пост“ јавља, да су Русија и Италија одвећ неповољно примиле Гренвиљеву ноту о питању египатском, и да ће обе силе знатне промене на предлогу енглеском захтевати.

Народна просвета.

(Школа. — Књижевност. — Уметност. — Позориште.)

На тему „Учитељ нека буде свештеник.“

Одговор г. Младену Јосићу.

(Свршетак.)

Брат Јосић наводи, да би школа тиме изгубила, што би после десет година важан учитељ за свештеника отишао. — Не би, брате, губила, јер на место тога ваљаног учитеља доћи ће други, који ће се опет паштити, да ваљан буде, јер друкчије не може свештеником постати. Тако би дакле један добар учитељ другога доброг замењивао.

Не треба се бојати, што ће учитељ после десет година школу напустити. Он је за то време, за времена младости своје с вољом радио и доста зарадио, више, него што би још за десет година; јер знамо, да је редак стар учитељ, који је добар. Изгуби вољу на тај тешки рад. За тај посао треба млађа снага.

Није то скакати од позиције на позицију. Сваки лаћман рад је да буде капетан, па је ваљан као лаћман и обрлаћман, те дотера и до капетана.

Тако мора и наш учитељ-ђакон бити вредан, ако хоће да буде парох. Један ће другог гледати да надмаши, да пре авансује.

А зар би и наше свештенство тако спавало, да му је отворено поље, да има изгледа са надтицањем својим? Не би, брате! Да видиш како би излазили на јавност, кад би знали, да можемо постати архимандритима и епископима. Овако пак кад постанеш парохом, а ти онда завучеш се за пећ, мислећи, да си свој посао довршио на овој земљи.

Ти велиш, драги мој Младене, да црква не би имала хасне од туда, јер би увек имали свештенике онаке, који су силом, материјалним околностима нагоњени, дошли да попују.

А како си ти дошао да попујеш? И ти и ја и други, не говорим само за тебе, сви смо ми силом нагоњени на рад. Нико не ради бадава. Један другоме смо обвезани радом и наградом. Ми народу дугујемо рад и љубав, а народ нама наградом за труд наш. Тако је то.

Ако ти народ стави у изглед побољшање, трудићеш се, да га заслужиш и ваља да се трудиш. Само тако се напредовати може на путу цивилизације.

Нека буде такмачења.

А зашто, брате, да се школа одцепи од цркве, да буде самостална? Па може она бити самостална у друштву с црквом, јер и онако је једна грана цркве. Кад је с црквом спојена, боље ће се одржати него ако буде самостална. Црква је јача од школе, боље ће је сачувати него она сама себе.

Ти, брате, наводиш школе, које има богослов свршавати, на име гимназију и наводиш за пример грчки језик, ког је нужно сваком богослову знати.

У данашње доба ти језици нису ником нужни јер има на свима живим језицима ваљаних превода од припознатих научењака.

А онај изузетак, који хоће да испитује и истражује, тај ће без школе и учитеља научити онај језик, који му је нуждан.

Камо среће, да се богослови из реалних школа примају, јер нама не требају класици, већ реалци. Нама треба стварне науке а не само голо знање поред којег морамо да гладујемо.

Ми не треба да се цепамо од учитеља јер и Христос је био „рави“ (учитељ) а не „левит“ (свештеник). Доцнија пак потреба разделила је једно од другога али главни задатак је свештенству и данас да поучава, дакле никако не зове се то „тражити позицију,“ кад мањи учитељ тежи да постане великим учитељем.

Јесте, нека се промене наставни план богословског училишта. Нека место гимназије свршују богослови реалку. Нека у богословији уче филозофију, јер то је потребно; нека се уче и богословске и учитељске штудије и нека сваки богослов мора бити десет година учитељ малих да се ту боље спреми за учитеља одраслих.

Овако не ваља, јер кад сврши богословију, а он одмах онако зелен и незрео излази на среду да поучава старе искусне људе, којима је овај живот много познатији него ономе, којега је позив, да га поучава.

На крају још морам приметити брату Младену, да он греши у томе, што наводи, да бивши учитељ не ће бити кадар тешко бреме свештеничко оправљати.

Та целом свету је познато, да је учитељско бреме куд и камо теже од свештеничког, а ти тврдиш обратно.

Кад је дакле учитељ кадар био то теже бреме уредно сносити, онда ће и свештеничко истина теретно али од првога лакше бреме још боље носити моћи.

Тако дакле, брате Младене, г. Коњовић има право са својом замисли, коју би наравно још дотерати ваљало. И ти си знао, да он има право, и опет си му обарао ту дивну мисао његову.

У Десци 28. декембра 1882.

Арон Тапавица,
парох.

(Важно за српске историке и старинаре.) Јављају нам, да архива српске православне црквене општине у Сегедину имаде врло важних података за историју овостраних Срба у прошломе веку. Не би с горега било, кад би се когод испиту ове архиве подвргао. Исто је тако знаменита и црквена архива у Коморану, а без сумње и по другим местима угарским, где су Срби негда у већем броју живели.

(Невен, чика Јовин лист,) доноси у своме првом броју за 1883. ове чланке: 1. Нове чизме I. (песма са сликом). 2. Само кад се повајао (приповетка) од Зорана. 3. Милошу (песма) од деда Матије. 4. Нове чизме II. (песма са сликом). 5. О старим Словенима од Радојице. 6. Зоотропски колут. 7. Шта ласта о себи приповеда (приповетка). 8. Припитомљени лавови (са сликом). Т. Цуцу, цуцу (песма са сликом). 10. Смејмо се оном, што је за смејање од Св. 11. Даштања.

Рукописи и све, што се тиче уредништва, шаље се на адресу: Dr. Jov. Jovanović Wien, IX. Porcellangasse N 56. — „Невен,“ чика Јовин лист, излази двапут месечно на читавом табаку. Цена је за Аустро-Угарску на читаву годину 4 ф., на пола године 2 ф. За Србију, Црну Гору и остале крајеве 10 дин. или 5 ф. у банкама на читаву годину, односно 5 динара или 2 фор. 50 новч. за пола године, и шаље се на адресу: Штампарије А. пајевића у Н. Саду.

(„Српска земља“ од В. Карића.) Професор више београдске ђимназије, В. Карић, издао је под отим насловом врло поучну књигу. У њој су — вели писац у објави — тачно обележене, у колико је то данас могућно, границе српској земљи, описана јој површина, реке, језера и море; за тим клима, па минерални, биљни и животињски свет. После тог природног описа описан је народ, изложена у једрим потесима његова историја, која је опет у засебном одељку објашњена природним условима. На послетку дошао је опис политичког стања појединих делова српске земље. За сав тај опис употребљен је велик број најпоузданијих извора, како у погледу природно-и народописном, тако и у погледу статистичком и политичком. Књига је штампана на финој, жућкастој хартији, вел 8-ини и има VIII и 127 срт. Уз њу је приложена колорисана карта српске земље у размеру 1:2.000,000. Цена јој је 1 дин. и 60 дин. пара.

(Реорганизација српских службених новина.) Кроз кратко време извршиће се, као што „Н. Б. Дн.“ јавља, реорганизација у уредништву службених „Српских Новина“. Реорганизација та извршиће се онако, као што је то и у осталим државама. Службене новине прећи ће у подручје министарства унутрашњих дела, поред уредника шефа биће још два или три уредника, а садржина новина разделиће се у службени део и део политички, забавни и књижевни.

⨯. — (Новинарство у немађарских народности у Угарској.) На немачком језику излази ове године 136 листова (почетком 1882. год. било је 104); на словенским језицима 53 (почетком 1882. год. било је 42); на романском језику 21 (почетком 1882. год. било је 22); на талијанском језику 4; на јеврејском 2; на француском 3. По томе на 15.223 Немца пада један немачки лист; на 33.782 Словена један словенски, а на 110.650 Романа један романски лист. Свега у Угарској излази 646 повина и повремених листова, од ових пада један лист на 21.215 душа.

(Дечија представа у народном позоришту у Београду у очи св. Саве.) „Н. Беогр. Дн.“ пише: И ове као и прошле године сва деца из основних школа походише у народном позоришту представу, која је нарочито за њих склопљена. Није нужно доказивати важност ове установе, она се сама собом и хвали и оправдава. По што је у Београду врло велики број ђака у основним школама то је учињена подела, половина походише представу пре по дне у 9 часова а друга половина ђака београдских основних школа походише представу после по дне у два часа. Програм је изврсно склопљен и заслужује признање. Прво се појавио пред публику позоришни збор, те уз пратњу оркестра доста добро отпевао српску химну. За тим се приказала представа, написана нарочито за ову цел. Представа је изврсно изведена. Дело, које носи наслов „Стара и нова школа“, мајсторски је написано. Г. Коларовић (ујак) живо је и топло представио оне методе старе школе, напомињући и светујући „ујкину дечицу,“ да уче и слушају своје учитеље, који се за њих озбиљно и родитељски старају и поучавају. После овога комада представљена је једна сцена из „Зидања Раванице“. За тим је представљен „Устанак на Такову“, а после овога изведена је слика, где свети Сава благосиља децу, а сва мала публика пева познату песму светом Сави „Ускликнимо љубављу“. Ово је био најзначајнији моменат, јер и деца на позорници и остала деца у публици као из једног грла певаху песму своме просветитељу, светоме Сави. Овим свршила се ова дечија свечаност, и она ће без сумње остати дуго у успомени посетиоца овог дана. — Њено Величанство краљица изволела је походити представу по по дне, а мала публика поздравила је Њено Величанство са бурним живела.

Народна привреда.

(Земљорадња. — Индустрија и занатлијство. — Трговина. — Финансија. — Саобраћајна средства.)

Положај Н. Сада наспрам Дунава и велике воде.

Од неколико година овамо, мало које године да нема вике и ларме: „Потопићемо се од Дунава, пропаће нам куће и подавићемо се“. Томе још већма доприносе разне вести од стране стручњака т. ј. специјалиста, који тврде и пророкују: Н. Сад ће овог и овог дана највећу воду имати, шта више, Н. Сад ће тог и тог дана поплављен бити, и газићемо воду до појаса.

Сматрам за дужност да речем и на јавност изнесем ради умирења наше публике а наиме како Н. Сад на спрам Дунава лежи, и какве га обране од велике воде чувају.

Не могу се упустити да описује Дунав од извора му до Црнога мора, јер то би била велика студија, којој врло много времена треба, а неби много ни допринело ономе, о чему мислим говорити, него ћу у кратко само да разјасним, којим се путем и начином може дознати, на ком месту и у које ће доба вода извесну висину достићи.

Иоле стручњак, који хоће тиме да се бави, мора добро познавати Дунав и све побочне реке његове, од извора до утока му, и то: дужину, ширину и дубљину реке, висину пада и брзину воде; даље мора у обзир узети места, где је река сужена и где се разлива, у опште мора знати количину воде, што на ком месту пролази.

По томе се да израчунати, на ком ће месту, у које доба и коју висину вода достићи; по себи се разуме, што се више и тачније горњих дата по-

купи, да се и сигурније може пророковати. Друго је питање: каква квара може вода на извесном месту учинити; то је са свим локална ствар, и о томе могу само они говорити, који положај дотичног места познају.

Н. Сад лежи поред Дунава, са својом дужином од југо-запада к северу, т. ј. поред футошка, пирошка и кисачка хатара где је терен висок, изузимајући неке долине. Од југа к истоку, т. ј. од футошког до каћског хатара провлачи се Дунав, који чини границу према Срему. Од истока к северу, т. ј. од каћске границе даље поред темеринског и сиришког хатара висок је терен. По овоме положају јасно се види, са које стране треба Н. Сад да се чува.

Да видимо сад какве спреме има Н. Сад зарад обране против велике воде:

1. Од футошког хатара с високог терена почиње насип, тако звани горњи насип, и повучен је поред Дунава до „брукшанца“ на Лиману; 2. од Лимана до шеталишта код дунавске улице налази се „брукшанац“; 3. од паробродске станице до францовог канала је варошки насип; 4. од уставе каналске на Дунаву до двоструке уставе на Сајилову каналски насип; 5. у најновије доба железнички насип од владичине баште на Сајилову, преко варошких земаља од пирошког до футошког хатара, па преко футошког друма поред каменичке капије до колодвора и даље до дунавске железничке ћуприје, где варошки горњи насип близу Лимана пресеца; 6. на послетку налази се око вароши варошки шанац, на појединим ниским местима подигнути насипи, од пирошке према кисачкој и све до темеринске капије.

Овим сам набројао спреме ради обране, али је нужно још ове појединце описати у каквом су стању.

1. Насип од футошког хатара поред Дунава до „брукшанца“ код Лимана саграђен је године 1859 и онда му је висина била са 2 стопе виша, него највећа позната вода од године 1770. Ширина круне изузимајући последњи 100° код Лимана, свуд је 9′, а на ти последњи 100° има преко 2°—3°. Са стране косо стоји на спрам Дунава као 1 : 4, а изнутра као 1 : 2. Средња висина наспрам терена мења се од 4′ до 2°. И данас је исти насип у добром стању, и висина му је преко воде од године 1876., која је била 77.705 м. над Јадранским морем, са 20—50. цм. Истина да је овај насип 1876. год. проваљен био, на такозваном свињском фоку и лиманској устави, али узрок је био што на фоку није било доста насуто и утврђено, као што је данашњим даном. Лиманска дрвена устава била је у рђавом, трулом стању и попуштала је, но после тога је обновљена, и служила је све до сад; сада је пак већ са свим издала, и на истом ће се месту првом приликом закључена зидана устава подићи.

2. Од Лимана до шеталишта код дунавске улице, налази се „брукшанац“ са његови шанчеви и бедеми, свуд унаоколо изидан и више зида земљом насут. Ти насипи на зидовима виши су од воде године 1770, изузимајући поједина места, као капије и ћошкове, где се земља развукла, што се у време велике воде може брзо затворити и утврдити.

3. Од „брукшанца“ и дунавске улице, испред паробродске ресторације, кроз паробродску станицу низа је терена на 77·40 и то би нужно било да се подигне са 50 цм.

Од паробродске станице пак до францовог канала налази се варошки насип у добром стању.

4. Од каналске уставе на Дунаву до двоструке уставе на Сајилову повлачи се насип, саграђен г. 1875. Круна му је широка 6 м. с обе стране 1 : 1, висина му је преко воде од године 1876. а има се подићи још са 50. цм. по исказу каналског мерника. Исти је насип солидан и у добром стању.

5. Железнички насип, саграђен год 1882. у висини на 79·10 у врло добром стању.

6. Насипи на варошком шанцу, од руског до алмашког гробља, поред кисачког друма од алмашког гробља до кисачке капије и даље до штучијег сокака, саграђен године 1880 у добром је стању.

Овим је описано данашње стање објекта, који чувају Н. Сад од поплаве, одакле се види, да ови нису у оном стању, у ком треба да су. С тога ћу овде да наведем, шта би требало један пут за свагда да се начини.

До данас позната највећа вода од године 1770. била је наспрам Јадранског мора 77·970. метара, године 1876. била је 77·705 метара, а басамак на капели на Дунаву лежи 77·113 м. високо, што одговара од прилике висини воде од год. 1838. Из овог се види, да треба да су сви објекти довољни против висине воде од године 1770. т. ј. у висини од 77.970 метара, дакле да су најмање за 30 цм. виши према висини од 78·27 м. и то би било преко 50. цм. више, него вода од 1876.

Сравнимо ли данашње стање насипа с овим, онда би нужно било горњи насип на неки мести са 20 до 30 см. узвисити, и као што је назначено под тачком 3. калдрму од брукшанца до станице парабродске подићи; даље каналски насип свугде са 50 цм. узвисити над уравњом воде од год. 1876. „Брукшанац“ треба да је свуд у наоколо такођер са 50 цм. виши од воде год. 1876. Овде имам да приметим, да би најбоље било, да се она два места, куд вода у шанчеве утиче, са свим зазидају и осигурају, да вода у њих не утиче, јер нема никакве цели, да вода у шанчеви лежи, а отуд прети опасност вароши. Премда се отуд не би цела варош потопила, али би неки део страдао; а најбоље би било, да се „брукшанац“ са свим разори, јер данас и тако исти са стратегичног гледишта никаква значаја нема. А осим свега је нужно, да се што пре лиманска устава сазида. Док се пак то све не изврши, то у случају велике воде — да се не би сувише вике и ларме дизало и да не би у озбиљном моменту, што но кажу, главу изгубили, — из сопствене праксе, кроз неколико година осведочен, ово препоручујем:

Прва брига, у случају долажења велике воде, треба да је лиманска устава. Ова се има добро затворити и утврдити, да не улази вода кроз њу. Даље је мала устава код канала на Дунаву, и ако је каналски насип гдегод просечен, имао би се утврдити. Ако би на тим местима гдегод вода провалила или се из „брукшанца“ излила, онда би поплављено било земљиште Лимана и вода би допрла до кућа каменичке улице, пијаце и дунавске улице, даље до кућа од земљане ћуприје испод алмашког краја, до темеринске капије, и у том случају био би од вароши потопљен део око варошке куће и неки део дунавске улице, што нам је из праксе познато, да велика квара не наноси. У том случају би се морало пазити, да земљана ћуприја затворена буде, иначе би вода продрла до позоришта. Та поплава не би се могла распрострети, јер терен од каменичке улице до дунавске лежи у висини преко 78—79 метара. У случају, кад би се каналски насип од темеринске капије до Сајилова провалио, разлила би се вода наспрам алмашког гробља и кисачке капије, а ту имадемо добре насипе год. 1880. подигнуте, а и из праксе је познато, да су ови варош сачували. На то место мора се највећа пажња обратити, јер кад би тим путем вода у варош ушла, више стотина кућа би страдало. Ако би пак вода кроз низе, које сам у положају вароши навео, или кроз горњи насип дошла, онда би поплавила земље Лимана више железничког насипа и „иберланд“ и дошла би вода до железничког насипа. У том случају имали би се водопропусти испод железничког насипа од „свињског фока“ до Сајилова добро затворити, и железнички насип чувао би варош, јер је овај од каменичке капије до Дунава тако широк и јак, да се може рећи, да је не могуће, да га вода провали; но и ако би, опет не би варош већма страдала него онолико, што сам рекао за случај, ако би се на Лиману провалило, или да вода од „брукшанца“ дође. Ако би се пак железнички насип од футошког друма до Сајилова где провалио, онда би вода ударила у оне насипе код алмашкога гробља, и ако ти добро уздрже, обићи ће вода око вароши преко канала даље у варошки рит.

Из овога се види јасно, од куд нам вода прети и шта се има противу воде чинити. Дакле варош има своје насипе да чува, „брукшанац“ пак обвезана је жени-дирекција чувати, а каналски насип каналско друштво, железнички насип пак железничко друштво.

Из овога целога излази, да ако су органи, што су позвани да пазе и чувају горе наведене насипе, пажљиви и на свом месту, за нашу варош не може бити опасности и ако би вода дошла и до мере, која је највиша била, а то је до висине од год. 1770.

Као што сам у почетку рекао, сматрам за дужност, ово на јавност изнети ради умирења новосадске публике. И свако може миран и безбрижан бити, ако и чита на црној табли у магистрату висину воде и преко 7 метара над нулом (код нас на Дунаву средња вода је до 5·50 м., преко тога нагиба вишој води). Године 1876. по званичним датима била је 7·46, а ове године највиша је била 6·98 метара.

При завршетку морам напоменути, да свако пази и чува као светињу оне насипе, који су на шанчеви око вароши подигнути, јер кад би ту вода продрла, била би огромна штета. Пророчанства нека се не слушају, него нека се чувају наведени објекти, пак ће нам бити кућа и огњиште сачувано.

Младен Јовановић,
новосадски варошки мерник.

(Угљени мајдан испод врдничке куле.) „Српски Глас“ доноси о том мајдану ове занимљиве податке: Минуло је већ више десетина година, од како је испод Врдничке куле са источне стране, једва четврт сахата далеко, отворен угљени мајдан. По казивању врдничких старијих становника, мајдан је овај прво о државном трошку и подузећу у неколико заснован, а ва скоро напуштен. Пред саму револуцију 1848. предузме и продужи ову угљену рудокопњу покојни гроф Павле Пејачевић, но буна прекиде овај посао у најбољем јеку. После буне па до 1870. многим подузимачима пропаде новац у овом мајдану. Од ове године су подузимачи браћа Повграци до данас толико развили ту угљену рудокопњу, да су у стању на хиљаде метарских цената врло лепа и добра угља извозити и издавати, а док се још за које време даље у дубљину земље оде, надиће се посве добар и изврстан угаљ, тако, да ће се не само на железницама и паробродима трошити, но ће га и околна места за своје домаће потребе узимати, стајаће много јефтинаје од дрва. Већ је од мајдана до Руме и пут за железницу пројектован, којим ће се угаљ на железничку станицу у Руму извозити, чим се ова пруга отвори и са осталим главним пругама свеже, а ископаном угљу прави извоз и промет извађе и отвори.

(Одликован на изложби.) По извештају Аустро-угарскога консула из Бордова (у Француској) одликована су на лањској винској изложби у Бордову 24 изложника из Угарске. Међу њима добио је наш суграђанин, г. Александар Адамовић, похвално признање за своје изложено вино, а за изложени „бермет“ свој бронзену медаљу.

(Српски ћилими.) „Н. Беогр. Дн.“ пише: О изложби наших ћилима и сиђадета у министарству финансије писале су многе стране новине врло повољно. Ми ћемо да изнесемо нашим читаоцима, шта о томе пишу бечке међународне индустријске новине. Помињући пре свега како су ти ручни радови покупљени од нашег народа и пренесени у Београд, вели исти лист. „Српско министарство финанције намерава, да те продукте свога народа, који се нарочито врло лепом композицијом боја и дурашношћу особито одликују, разашље у сва већа места Јевропе, те да се извозом истих створи земљи не само знатан доходак, него и да се народ, који се једино земљорадњом бави, са свим баци на ту индустријску грану, од које ће далеко већег прихода имати. Имасмо прилике, да видимо ту обилату збирку народних ручних радова, и нас је доиста изненадила она вештина, којом су они изведени. Не може човек да се доста нагледа оне дивне орнаментике, оне вештине, којом су сви ти српски ћилими израђени, а тим више мора се свако чудити, што је то све рађено по сопственом укусу брз прегледања каквих страних радова те врсте.“ За овим уредништво истог листа извађује својим читаоцима, да ће им у кратком времену донети тачан и опширан опис свих изложених радова. — Како се сада установљава министарство трговине, индустрије и земљеделе, можемо се слободно надати, да ће се на овај наш производ озбиљна пажња обратити, па да ће се доиста изв шити оно, што горње новине наведоше, — да народ наш добије јачи извор привреде,

(Допуштен превоз стоке из Србије.) По што је говеђе куге у Прњавору округу шабачком у Србији са свим нестало, то су укинута дотична ограничења за превоз стоке и допуштеео, да се стока из Србије може слободно превозити у Угарску.

(Српско паробродско друштво.) „Н. Беогр. Дн.“ пише: У ужем кругу извесних наших патријота покренута је мисао, да се образује: српско паробродско друштво, које би у првом реду имало да обавља путничку пловидбу у свези са преносом трговачких еспапа на линији од Радујевца до Раче.

Као што смо могли расабрати, друштво ће се конституисати, чим се упише толики број удеоница, да би се могло приступити набавци пароброда и шлепова, за које већ постоје врло повољне понуде од неког друштва из Фрарцуске.

Ако смо даље добро извештени, било би за сада пуштено у промет 200 ком. удеоница, свака по 50 дуката. Уплата је подељена на месечне рате, тако да се тиме пружа могућност по готову свакоме да до овакове удеонице дође на врло неосетан начин. Међу тим, надати се је, да ни држава наша не ће остати равнодушна код оваквог једног важног и озбиљног предузећа.

Нови Сад 10. јануара. (Извештај житарске радње Ј. Д. Шилића.) За нашу житарску радњу мало се шта има рећи.

Довови су и сада, као што и од пре беху, незнатни, па и оно мало, што се доведе, и то на брзо покупују наши трговци, а боље жито то узимају нарочито парни млинови, и то великом ценом, која ни мало не одговара садашњем бележењу.

Бележимо: жито прве врсте ф. 9.20—30, средња роба ф. 8.70—80, зоб ф. 5.10—20, окрупен кукурз ф. 5. 10—20, јечам ф. 5. 20—30, све по метарској центи.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Баш сад је изишао:

ЛЕТОПИС
МАТИЦЕ СРПСКЕ.

Уређује **А. Хаџић.**
Књига 133.

Прва свеска за годину 1883.

Ова свеска донела је ове саставке: I. Алкаличне баре у сомборској околини. Од проф. М. Петровића. — II. Други Цицеронов говор против Катилине. Од Милана А. Јовановића. — III. Zakon od 14. listopada 1874. ob ustroju pučkih školah i preparandijah za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji. Од М. Нешковића. — IV. Крај понора. Приповетка из српскога живота. Од Ст В. Поповића. — V. Књижевност: ципарска невеста. Песма-новела од Павла Хајва. Превео Стева Токин. Оцена Ј. Грчића. — Историја света, преглед удешаван за средње школе. Књига прва и друга. Написао М. Зечевић. Критика Јована Ђорђевића. — VI. Матица Српска: Изводи из записника књижевнога одбора и одељења 1880. године.

У раду матичином штампане су ове оцене: оцена Стевана Миловановог и А. М. Матића о чланку М. Петровића: „Расток, и како се њиме бојадише коса; — оцена мерника Стевана Костића и Ахила Дуке о хидрографском делу Јована Стефановића Виловског под насловом: „Мицање река поребарке. Уплив шума на изворе, реке и питомину. Моје предсказивање поплаве у Сегедину“; оцена дра Милана Савића и Филипа Оберкнежевића о „Невести Љутице Богдана“, од Милорада Поповића Шапчанина; оцена дра Милана Савића и Стевана В. Поповића о спеву „Освојење Никшића“, од Симе Поповића; оцена Стевана Миловановa и А. Хаџића о чланку Андрије М. Матића „Природне снаге раде узајмице“. Даље су штампане у истом раду и говори М. Димитријевића и А. Хаџића држани у свечаној седници књижевног одељења о св. Сави.

Сваки члан, који је одговорио својим чланским дужностима што се тиче плаћања чланарине, добија „Летопис“ бесплатно.

Члановима у месту доставља се „Летопис“ у кућу, а чланови са стране могу „Летописе“, који им припадају, сваки дан примити од „Благајнице Матице Српске“ у Новом Саду.

Ко од чланова жели „Летопис“ поштом добијати, ваља да пошље у име годишње поштарине 50 н. а. вр. „Благајници Матице Српске“ у Нови Сад, која води бригу, да се „Летописи“ тачно разашиљу.

НАЈЛЕПШИ ПОКЛОН

ЗА РАЗНЕ ПРИЛИКЕ.

СРПСКА КЊИЖАРА БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА У Н. САДУ
код светог Саве

у највећој кући трокатници г. Ђоке Недељковића број 24. на главној пијаци — преко пута од саборне цркве, а од ћошка дунавског сокака друга кућа.

јавља Српству, где год га је, да су баш сад из штампе изишла (односно довршена)

ДВА РЕМЕК-ДЕЛА КЊИЖЕВНА

највеће издање књижарско и најуворитије дело Змај-Јована Јовановића:

ПЕВАНИЈА и ЂУЛИЋИ УВЕОЦИ.

I.

ПЕВАНИЈА

СВЕСКА ДЕСЕТА

сад баш угледа света, и тим је довршено како више пута казасмо и доказасмо, у Српству највеће и најлепше књижарско издање и у том

ЦЕЛОКУПНА ДЕЛА КЊИЖЕВНА
ЗМАЈ-ЈОВАНА ЈОВАНОВИЋА

која се овим својски препоручују сваком Србину и Српкињи, који уме, хоће и треба да цени и набави **овај ремек-производ песнички**, којему пара нема у књижевности српској.

Сретно дакле **целокупна певанија Змај-песникова** пошла по Српству на све стране, од богатих двора — до најсиромашније куће и колебе српске.

ЦЕНА ЈЕ „ПЕВАНИЈИ“ ОВОЈ:

Издање за народ у 10 свезака (или 80 великих табака) — — — — — ф. 4.—
Дивот-издање исто тако у 10 свезака (или 80 великих табака) најфиније артије боје слонове кости — — ф. 6.50

II.

ЂУЛИЋИ УВЕОЦИ

издање најмодерније: свака страна заоквирена и овгоре украшена штампарским лепим орнаментом. Ово дивот-издање најдивотније тугованке Змај-песникове препоручује се сваком, а највише омладини српској.

Књига је на укусно мало коло, а на финој дебелој артији 7 табака или 112 стр. велика и стаје **60** нов.

Одговори уредништва.

Млс у Карловцима. — Није удесно ни за подлистак ни за допис. С тога не могосмо примити у наш лист.

---

†

Тужним срцем јављамо свима сродницима и пријатељима прежалосну вест да нам је наш неваборавни брат

Петар Мамузић

цес. краљевски мернички пристав

после дужег и тешког боловања у 41 ој години живота свога преминуо 27. (15.) новем. ове године у Сегедину, куда је дошав из Босне отишао код свога брата да тражи лека својој тешкој бољи и да је по обреду наше православне цркве 28. (16.) новем. на српском православном гробљу сахрањен.

У Сегедину 28. (16.) нов. 1882.

Јелена Шиак рођ. Мамузић сестра, Павле Мамузић мерник брат.

ОГЛАСИ.

МЛАДИЋ 24 године стар, куће и грунта поседник, дућан у властитој кући, жели с добро одгојеном господичном познанство, 2—3 хиљаде. Понуде ваља упутити на администрацију овог листа. 1—

Најбоље врсте теја, правог Јамајка-рума, теброта енглеског, фришких сардина, руса, ајвара, различитих сирева, малагагрожђа, принела, смокава, белог меда, најбољег чистог зејтина продаје по умерену цену

Д. КОДА
У НОВОМЕ САДУ. 82—100

МОРИЦ ПРОСНИЦ У Н. САДУ
потребује за своју шпецерајску радњу у Доњој Тузли једног младог помоћника који одма ступити може. 2—3

Одговорни уредник Миша Димитријевић.

Српска штампарија дра Светозара Милетића.